

Broj: 02-05-20122-2/13
Sarajevo, 24.07.2013. godine

Na osnovu čl. 22. i 24. stav 4. Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 24/03 - Prečišćeni tekst), Vlada Kantona Sarajevo, na 28. sjednici održanoj 24.07.2013. godine, donijela je sljedeći

ZAKLJUČAK

1. Usvaja se Izvještaj o stanju u prostoru za 2012. godinu na bazi praćenja realizacije dugoročnih usmjerenja Prostornog plana Kantona Sarajevo za period 2003. do 2023. godine sačinjeni na osnovu Odluke o provođenju Prostornog plana Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 26/06) i Uredbe o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata („Službene novine Federacije BiH“, broj: 63/04, 50/07 i 84/10).
2. Izvještaj iz tačke 1. ovog Zaključka se dostavlja Skupštini Kantona Sarajevo informativno.
3. Ovaj Zaključak će se objaviti u Službenim novinama Kantona Sarajevo.

PREMIJER

Suad Zeljković

Dostaviti:

1. Predsjedavajuća Skupštine Kantona Sarajevo
2. Skupština Kantona Sarajevo
3. Premijer Kantona Sarajevo
4. Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša
5. Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo
6. Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo
7. Za objavu u "Službenim novinama Kantona Sarajevo"
8. Evidencija
9. Arhiva

web: <http://vlada.ks.gov.ba>
e-mail: vlada@vlada.ks.gov.ba
Tel: + 387 (0) 33 562-068, 562-070
Fax: + 387 (0) 33 562-211
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

**ZAVOD ZA PLANIRANJE
RAZVOJA KANTONA SARAJEVO**

**IZVJEŠTAJ O STANJU U PROSTORU
ZA 2012. GODINU NA BAZI PRAĆENJA REALIZACIJE DUGOROČNIH
USMJERENJA PROSTORNOG PLANA KANTONA SARAJEVO ZA
PERIOD OD 2003. DO 2023. GODINE**

**DIREKTOR
Hamdija Efendić, dipl.ing.građ**

Sarajevo, maj/svibanj 2013. godine

Sadržaj

UVOD

I PLANSKA DOKUMENTACIJA

1. Prostorno planska dokumentacija
2. Usklađivanje dokumenata prostornog uređenja – urbanistički planovi
3. Područja posebnih obilježja Kantona Sarajevo
4. Provedbena planska dokumentacija
5. Korekcija planova u 2012.godini
6. Dostavljeni obrađeni zahtjevi (stručna i konsultativna mišljenja)
7. Zahtjevi dostavljeni kao inicijativa za izmjenu važećeg Prostornog plana Kantona Sarajevo za period 2003. Do 2023. Godine

II REZULTATI PRAĆENJA RAZVOJNO_PLANSKIH OBLASTI IZ PROSTORNOG PLANA

1. Prirodni izvori i uslovi
2. Stanovništvo
3. Privreda
4. Stanovanje i stambena izgradnja
5. Društvena infrastruktura
6. Poljoprivredno zemljište i šume i šumska zemljišta
7. Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe
8. Sabračaj i veze
9. Hidrotehnika
10. Energetika
11. Zaštuta i unaprijeđenje okoliša
12. Zaštita stanovništva i donbara
13. Komunalni objekti i površine
14. Studije za potrebe izrade Izmjena i dopuna prostornog plana Kantona Sarajevo za period 2003. Do 2023.godine

UVOD

Članom 2. stav 1. Zakona o prostornom uređenju („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 7/05) utvrđeno je da su poslovi prostornog i urbanističkog planiranja od posebnog interesa za Kanton Sarajevo.

Odlukom o provođenju Prostornog plana Kantona Sarajevo za period od 2003. godine do 2023. godine („Službene novine Kantona Sarajevo“ br. 26/06) članom 139. definisana je obaveza izrade izvještaja o stanju u prostoru za najmanje dvogodišnji period.

Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, kao Nositelj izrade Plana u okviru svoje redovne kontinuirane aktivnosti planiranja i uređenja prostora, a na temelju monitoringa, izrađuje Izvještaje o stanju u prostoru.

I PLANSKA DOKUMENTACIJA

1. Prostorno planska dokumentacija

Skupština Kantona Sarajevo, na sjednici održanoj 31. marta 2010. godine donijela je Odluku o pristupanju Izmjena i dopuna Prostornog plana Kantona Sarajevo za period od 2003. godine do 2023. godine, prema kojoj se Izmjene i dopune rade u dvije faze koje u suštini predstavljaju kontinuirane aktivnosti: „A“ faza i „B“ faza.

Sa ciljem prikaza kontinuiteta aktivnosti na Izmjenama i dopunama Plana navodimo – da su od strane Skupštine Kantona Sarajevo donesene:

- Odluka o usvajanju „A“ faze Izmjena i dopuna Prostornog plana Kantona Sarajevo za period od 2003. do 2023. godine;
- Odluka o provođenju „A“ faze Izmjena i dopuna Prostornog plana Kantona Sarajevo za period od 2003. do 2023. godine („Službene novine Kantona Sarajevo“ br. 4/11). - Izvještaj o stanju u prostoru za 2011. godinu

Tokom 2012. godine nastavilo se sa aktivnostima na izradi Izmjena i dopuna Prostornog plana Kantona Sarajevo za period od 2003. godine do 2023. godine u granicama cjelovitog obuhvata Kantona Sarajevo - „B“ faza.

2. Usklađivanje dokumenata prostornog uređenja - urbanistički planovi

U svojstvu Nosioca pripreme Plana Skupština Kantona Sarajevo na sjednici održanoj 31.05.2012. godine, donijela je Program i plan aktivnosti za pripremu i izradu Izmjena i dopuna Urbanističkog plana Grada Sarajeva za urbano područje Sarajevo (Stari Grad

Sarajevo, Centar Sarajevo, Novo Sarajevo, Novi Grad Ilidža i Vogošća) za period od 1986. do 2015. godine.

Skupština Kantona Sarajevo na 17. Radnoj sjednici održanoj 27.06.2012. godine donijela je Odluku o pristupanju izradi Izmjena i dopuna Urbanističkog plana Grada Sarajeva za urbano područje Sarajevo (Stari Grad Sarajevo, Centar Sarajevo, Novo Sarajevo, Novi Grad Ilidža i Vogošća) za period od 1986. do 2015. godine („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 5/99 prečišćeni tekst, 14/00 i 4/02).

Odlukom o pristupanju izradi Izmjena i dopuna Urbanističkog plana („Službene novine Kantona Sarajevo“ br. 31/12) utvrđeno je da se Izmjene i dopune Urbanističkog plana vrše na dva lokaliteta i to:

- I lokalitet – prostor kroz koji prolazi trasa Južne longitudinalne na području Općine Novo Sarajevo, dionica: od „0“ transverzale do IV transverzale i
- II lokalitet - prostor kroz koji prolazi trasa I transverzale na području Općine Centar Sarajevo, dionica: od ulice Silvija Strahimira Kranjčevića do tunela „Kobilja Glava“.

Odluku o formiranju Savjeta Izmjena i dopuna Urbanističkog plana Grada Sarajeva za urbano područje Sarajevo (Stari Grad Sarajevo, Centar Sarajevo, Novo Sarajevo, Novi Grad Ilidža i Vogošća) za period od 1986. do 2015. godine na 82. sjednici održanoj 16.08.2012. godine donijela je Vlada Kantona Sarajevo.

Savjet Plana je obavezan dati stručnu verifikaciju svih faza izrade Izmjena i dopuna Urbanističkog plana Grada Sarajeva za urbano područje Sarajevo (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća) za period od 1986. do 2015. godine, koje razmatra Nosilac pripreme za izradu Izmjena i dopuna Plana – Vlada Kantona Sarajevo, te je obavezan da učestvuje u usaglašavanju sa subjektima planiranja i u provođenju javnog uvida i rasprave o Izmjenama i dopunama Plana

Savjet Plana, na II sjednici održanoj 27.09.2012. godine, usvojio je Prostornu osnovu i predložio Vladi Kantona da istu dostavi subjektima planiranja na razmatranje i dalju proceduru u skladu sa zakonskim usmjerenjima.

Na osnovu toga, 10.10.2012. godine Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, je Prostornu osnovu dostavio Nosiocu pripreme Plana - Ministarstvu prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo, a 29.11.2012. godine subjektima planiranja.

3. Područja posebnih obilježja Kantona Sarajevo

Za područja posebnih obilježja, definisana Prostornim planom Kantona Sarajevo za period od 2003. do 2023. godine, utvrđena je obaveza izrade Prostornih planova.

Kroz dosadašnje Izvještaje upoznali smo Vas da su, do sada, za dva objekta prirodnog naslijeđa kategorije: spomenik prirode („Vodopad Skakavac“) i zaštićeni pejzaž („Bijambare“) urađeni i usvojeni planski dokumenti.

U skadu sa pomenutim usmjerenjima razvojno-planskog dokumenta, od strane Ministarstva prostornog uređenja i zaštite okoliša i Kantonalnog Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo, vođene su aktivnosti i to za:

- „Trebević“ - objekat prirodnog naslijeđa kategorije Zaštićeni pejzaž - na izradi Elaborata „Valorizacija prirodnih vrijednosti područja Trebević“ (novembar

2012.godine) kao osnov za donošenje Zakona o proglašenju područja zaštićenim iz čega slijedi donošenje odluke o pristupanju izradi planskog dokumenta..

- Bentbaša“ - na izradi Elaborata „Evaluacija prirodnih vrijednosti endemnog razvojnog centra Miljacka – procjena konzervacijskog stausa“ (april - decembar 2012), kao dopuna Elaborata „Bentbaša“ iz 1998.godine, a kao osnov za dalje postupanje u skladu sa zakonskim usmjerenjima: donošenje Zakona o proglašenju područja zaštićenim a onda i odlukeo pristupanju izradi planskog dokumenta.

Za Područje posebnih obilježja “Park šuma Žuč sa memorijalnim kompleksom“, od strane Ministarstva za boračka pitanja Kantona Sarajevo, pokrenute su aktivnost u pogledu postizanja dogovora u vezi realizacije Podprojekta izgradnje Memorijalnog centra „Žuč“ kao jednog od značajnih Podprojekata u okviru Odluke o usvajanju Projekta „Opsada i odbrana Sarajeva 1992.-1995.godina“. U cilju efikasne pripreme planiranja. izrade idejnog i izvedbenog rješenja, nadležno Ministarstvo dalo je saglasnost Fondu memorijala Kantona Sarajevo za realizaciju izgradnje memorijalnog centra „Žuč“. Da bi se pristupilo realizaciji ove Odluke, a u cilju efikasne pripreme projektnog zadatka kao i raspisivanja anonimnog javnog natječaja za odabir idejnog rješenja za realizaciju izgradnje Memorijalnog centra „Žuč“, Fond je pristupio formiranju Komisije, a koju bi činili predstavnici kantonálnih i lokalnih organa i institucija. Zaključeno je da pristup izgradnji Memorijalnog centra „Žuč“ mora biti cjelovit u skladu sa ranije predviđenim sadržajima i strogo u okviru usmjerenja Prostornog plana Kantona Sarajevo za period 2003. – 2023.godine („Park šuma Žuč sa Memorijalnim kompleksom Žuč“)

Odluka o utvrđivanju Igmana, Bjelašnice, Treskavice i kanjona Rakitnice područjem posebnih obilježja od značaja za FBiH (Sl. nov. FBiH br. 8/05), je donesena u vremenu dok još nije bio usvojen Prostorni plan Kantona Sarajevo (Sl. nov. KS br. 26/06). Stoga je navedena Odluka na odgovarajući način unesena u Prostorni plan Kantona Sarajevo. Potom je uslijedila i Odluka o izmjenama Odluke o utvrđivanju Igmana, Bjelašnice, Treskavice i kanjona Rakitnice područjem posebnih obilježja od značaja za FBiH (Sl. nov. FBiH br. 66/08), te Odluka o pristupanju izradi prostornog plana područja posebnih obilježja od značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine – Igman, Bjelašnica, Treskavica i kanjon Rakitnice (Sl. nov. FBiH br. 11/09). Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine je donio presudu (Sl. Nov. FBiH br. 88/11) kojom se utvrđuje da su ranijim Odlukama povrijeđena prava na samoupravu Općina Trnovo i Hadžići, te da se stoga obustavlja primjena navedenih Odluka. Razmatrani prostor je tretiran u Studiji „Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe Kantona Sarajevo“ (septembar 2009.), koja je potvrdila ranija opredjeljenja i vrijednosti tog prostora. Navedeni masivi Igmana, Bjelašnice, Treskavice, Visočice i Rakitnice se stoga tretiraju kao evidentirane prirodne cjeline, koje kao takve trebaju imati prethodnu zaštitu, a u nedostatku usmjerenja i opredjeljenja Prostornog plana Federacije Bosne i Hercegovine koji još nije donesen.

4. Provedbeno planska dokumentacija

Rezultat provođenja usmjerenja razvojno-planskog dokumenta Prostorni plan Kantona Sarajevo za period 2003. do 2023. godine je i pristupanje izradi i donošenju provedbenih planova prostornog uređenja, odnosno regulacionih planova i urbanističkih projekata.

Sljedeća tabela, a prema Nosiocu pripreme, daje prikaz dinamike izrade provedbene planske dokumentacije za 2012. godinu:

Provedbeni planovi za 4 gradske općine (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad) za koje je Nosilac pripreme Gradonačelnik

a) Usvojeni Regulacioni planovi

1	RP „BREKA“
2	RP „BJELAVE-ČEKALUŠA“
3	RP „BJELAVE-MEJTAŠ“
4	RP „ZETRA“
5	RP „CIGLANE“
6	RP „KOVAČIĆI CENTAR“
7	IZMJENE I DOPUNE RP „CENTAR NOVO SARAJEVO“

b) Donesene Odluke o pristupanju izradi provedbenih planskih dokumenata u 2012.godini

1	RP „JARČEDOLI“
2	RP „ALIPAŠIN MOST V“
3	RP „ALIPAŠIN MOST VI“
4	UP „KANARA“

c) Regulacioni planovi koji su u fazi izrade i donošenja:

1	RP „JARČEDOLI“
2	RP „MAHALE-KOVAČI“
3	RP „MAHALE-MEDRESE“
4	RP „MAHMUTOVAC“
5	RP „ALIFAKOVAC-BABIĆA BAŠĆA“
6	RP „KOŠEVSKO BRDO“
7	RP „VRACA“
8	RP „KOVAČIĆI“
9	RP „PAROMLINSKA“
10	RP „ALIPAŠIN MOST V“
11	RP „ALIPAŠIN MOST VI“
12	RP „BUĆA POTOK II“
13	RP „BOLJAKOV POTOK“
14	RP „VITKOVAC“
15	RP „BRIJEŠĆE“
16	RP „PARK ŠUMA MOJMILO“

17	RP „AHATOVIĆI“

d) Urbanistički projekti koji su u fazi izrade i donošenja:

18	UP „ŠENOINA PASAŽ – I FAZA – VRANICA“
19	UP „CENTROTRANS – ALHOS“
20	UP „JEZERINE POLJINE“
21	UP „GIMNAZIJSKA“UP „SPOMEN OBILJEŽJE PAPI IVANU PAVLU II“
22	UP „ČENGIĆ VILA I“
23	UP „POSLOVNO-TRGOVAČKI CENTAR BOSNA AUTO“UP „ŠENOINA PASAŽ – I FAZA – VRANICA“
24	IZMJENE I DOPUNE UP „TRG MEĐUNARODNOG PRIJATELJSTVA“
25	UP „TRG SOLIDARNOSTI A FAZA ALIPAŠINO POLJE“
26	UP „KANARA“
27	UP „MEMORIJALNI MUZEJ OPSADE GRADA SARAJEV NA LOKALITETU DOBRINJA-BUTMIR“

Provedbeni planovi za Općinu Ilidža

a) Usvojeni Regulatorni planovi

1	RP „OTES“
2	IZMJENE I DOPUNE RP„AZIĆI I“

c) Regulatorni planovi koji su u fazi izrade i donošenja:

1	RP „DONJI KOTORAC“
2	RP „CENTAR ILIDŽA“
3	RP „BLAŽUJ“
4	RP „HRASNICA“

d) Urbanistički projekti: koji su u fazi izrade i donošenja

1	UP TRGOVAČKO POSLOVNI CENTAR „DETONO-KAMENJAČE“
---	---

Provedbeni planovi za Općinu Ilijaš

a) Usvojeni Regulatorni planovi

1	“ RP PDI „BOSNA“
---	------------------

b) Donesene Odluke o pristupanju izradi provedbenih planskih dokumenata u 2012.godini

1	RP „LJEŠEVO ŽELJEZNIČKA STANICA“
---	----------------------------------

c) Regulatorni planovi koji su u fazi izrade i donošenja:

1	RP „PODLUGOVI I“
2	RP „PODLUGOVI II“
3	RP „SREDNJE“

Provedbeni planovi za Općinu Hadžići

c) Regulatorni planovi koji su u fazi izrade i donošenja:

3	RP „BOSNIĆ POLJE“
---	-------------------

4	RP „HADŽIĆI“
---	--------------

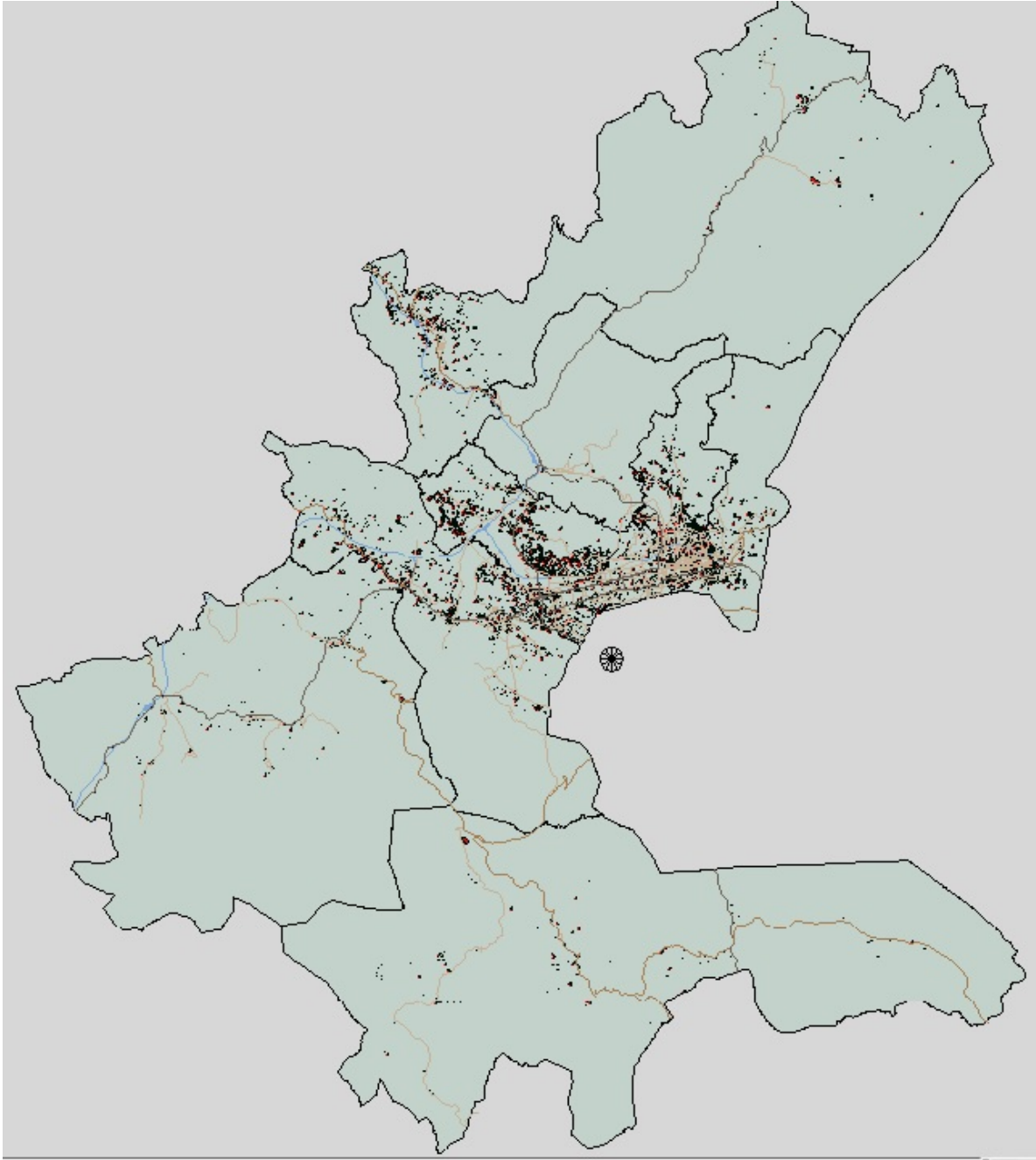
5. Korekcije planova u 2012. godini

Na važećoj planskoj dokumentaciji, tokom 2012. godine, urađeno je i usvojeno 30 korekcija.

6. Dostavljeni i obrađeni zahtjevi kao stručna i konsultativna mišljenja

Unos stručnih mišljenja za općine Kantona Sarajevo u bazu podataka preko aplikacije Stručna mišljenja firme SL-KING, u Zavodu za Planiranje krenulo je sa januarom 2007. godine.

U 2012. godini u Zavodu za planiranje razvoja Kantona Srajevo obrađeno je 1259. „Stručnih mišljenja“, a ukupno do kraja 2012. godine u bazu podataka uneseno je 12.259 „Stručnih mišljenja“.

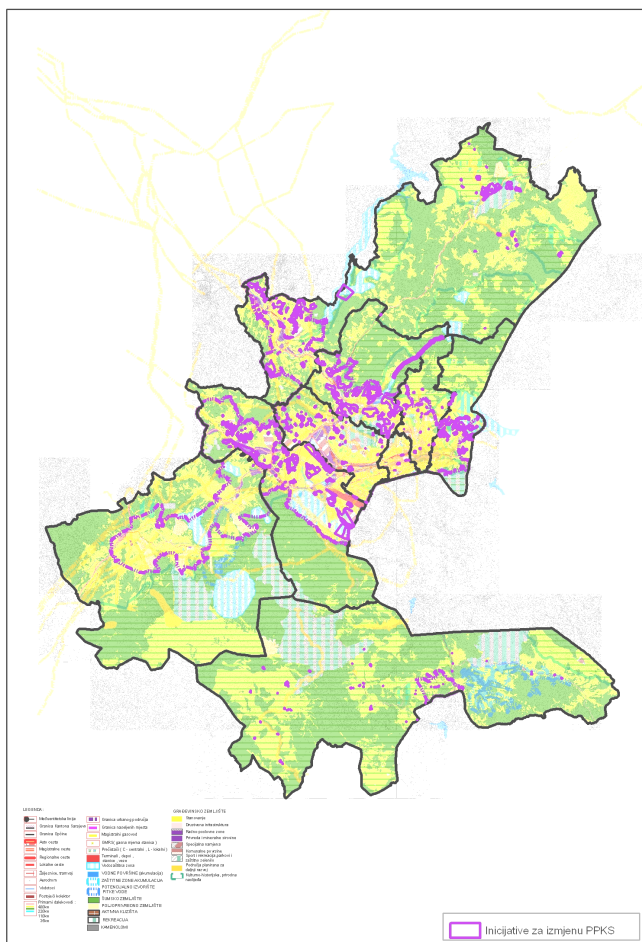

7. Zahtjevi dostavljeni tokom 2012. godine u postupku aktivnosti na izradi Izmjena i dopuna Prostornog plana Kantona Sarajevo za period od 2003. do 2023. godine – „B“ faza

U postupku izrade Izmjena i dopuna Prostornog plana Kantona Sarajevo za period od 2003. do 2023. godine – „B“ faza, Zavodu za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, kao Nosiocu izrade prostorno-planske dokumentacije, tokom 2012. godine dostavljeno je ukupno 410 zahtjeva upućenih od strane nadležnih organa i službi kantonalnog, gradskog i lokalnog nivoa i to:

- Općina Centar:	28
- Općina Stari Grad:	41
- Općina Novi Grad:	86
- Općina Novo Sarajevo:	5
- Općina Ilidža:	113
- Općina Ilijaš:	92
- Općina Trnovo:	67
- Općina Vogošća:	28
- Grad	1

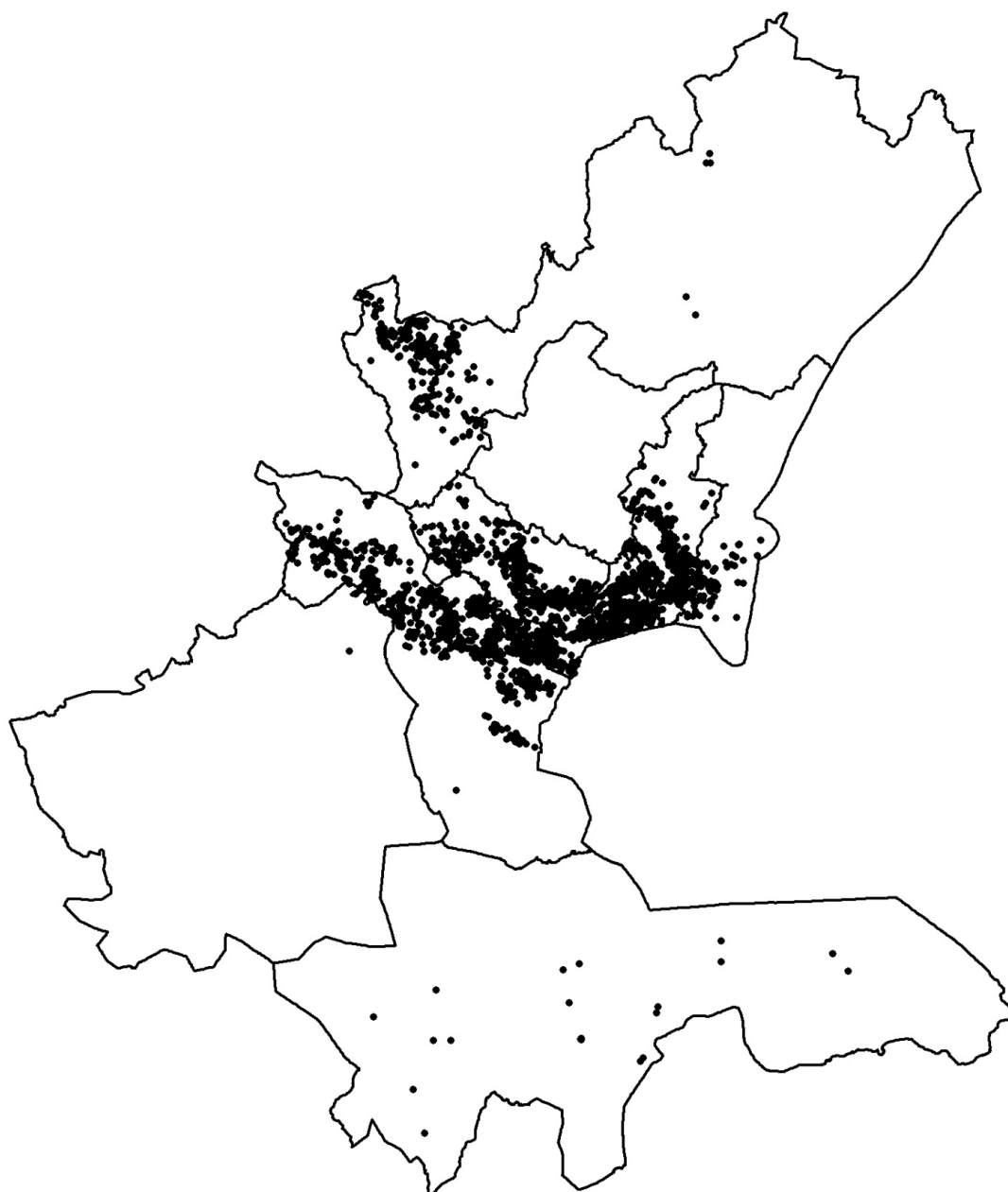
Neki od zahtjeva su istovremeno dostavljeni i preko nadležnih Ministarstava Kantona Sarajevo.

8. Pregled izdatih građevinskih dozvola i urbanističkih saglasnosti

Ukupan broj izdatih građevinskih dozvola koje su unesene u bazu podataka Zavoda za planiranje razvoja Kantona Sarajevo do kraja 2012. godine je 10.157.

Tokom 2012 godine u bazu podataka uneseno je 796 izdatih Građevinskih dozvola.

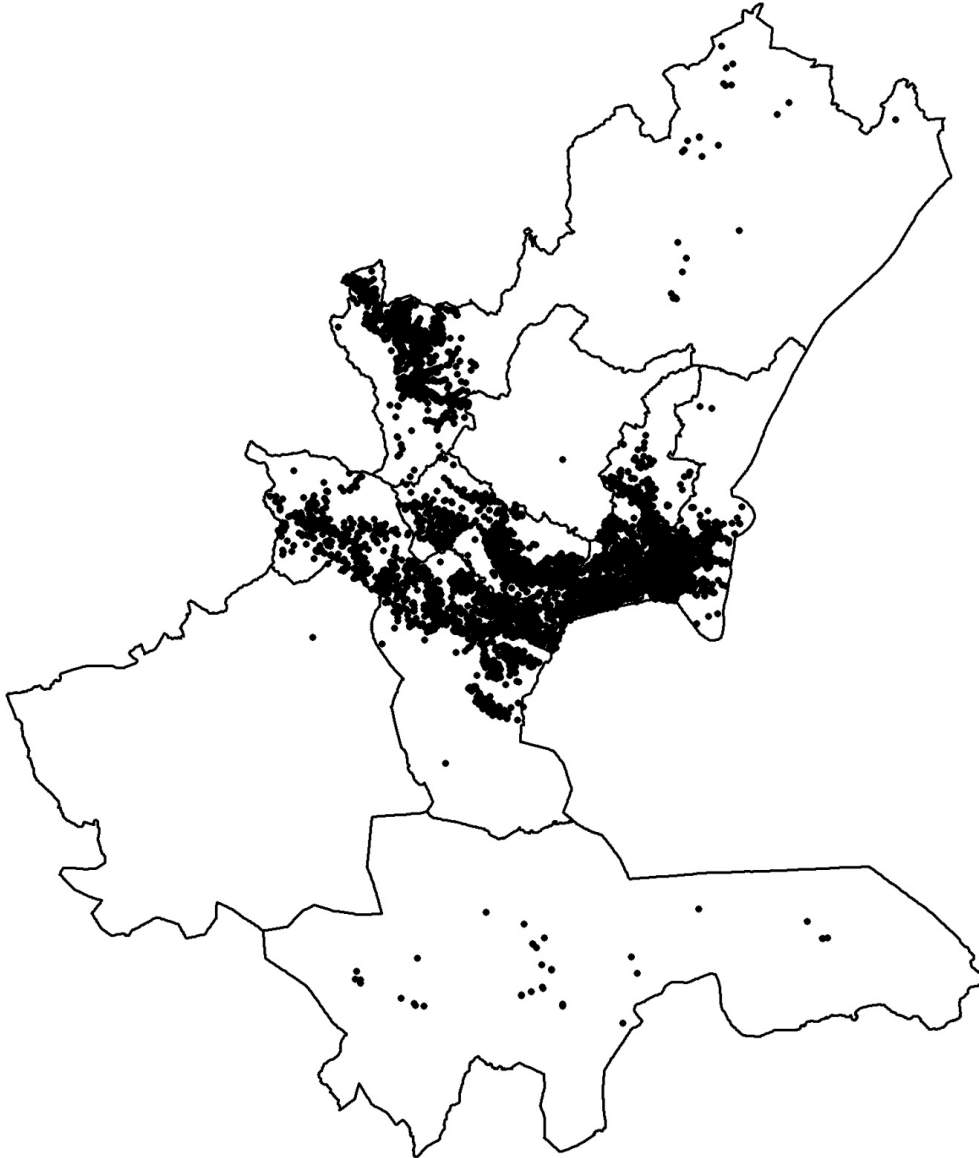

Dostavljene građevinske dozvole unesene u bazu podataka dobivene su od sljedećih Općina:

- Općina Centar:	49
- Općina Stari Grad:	56
- Općina Novi Grad:	274
- Općina Novo Sarajevo:	77
- Općina Ilidža:	300
- Općina Ilijaš:	40
- Općina Trnovo:	0
- Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša	0

Do kraja 2012. godine u bazu podataka Zavoda za planiranje razvoja Kantona Sarajevio uneseno je ukupno 11.434 urbanističke saglasnosti.

Tokom 2012. godine u Zavod za planiranje je dostavljeno i u bazu podataka uneseno 2.073 urbanističke saglasnosti.

Dostavljene urbanističke saglasnosi unesene u bazu podataka dobivene su od sljedećih Općina:

- Općina Centar:	259
- Općina Stari Grad:	234
- Općina Novi Grad:	493
- Općina Novo Sarajevo:	213
- Općina Ilidža:	768
- Općina Ilijaš:	99
- Općina Trnovo:	3
- Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša	4

Općina Vogošća i Općina Hadžići Zavodu za planirenje razvoja Kantona Sarajevo ne dostavljaju podatke o izdatim građevinskim dozvolama i urbanističkim saglasnostima.

II REZULTATI PRAĆENJA RAZVOJNO-PLANSKIH OBLASTI IZ PROSTORNOG PLANA

1. Prirodni izvori i uslovi

Geografski položaj

Br.	Kanton Općina	Površina u km ²	Dužina granice u km	Geografske koordinate					Rastojanje sjever-jug	Rastojanje istok-zapa	Geografska regija
				φ _{min}	λ _{min}	φ _{max}	λ _{max}	Centroid			
1.	KANTON SARAJEVO	1268 km ²	303,5km	43°35' 14" N	18°0' 26" E	44°7' 18" N	18°37' 58" E	φ43°49'55" λ18°20'04"	62 km	52,5 km	Sarajevska regija
2.	OPĆINA CENTAR	32,9 km ²	43,3 km	43°50' 39" N	18°23' 19" E	43°57' 14" N	18°27' 24" E	φ43°54'1" λ18°25'20"	12,2 km	5,5 km	Sarajevska regija
3.	OPĆINA HADŽIĆI	272,8 km ²	88,8 km	43°41' 20" N	18°0' 26" E	43°51' 53" N	18°16' 51" E	φ43°46'18" λ18°9'6,7"	19,6 km	22,1 km	Sarajevska regija
4.	OPĆINA ILIDŽA	136,8 km ²	81,4 km	43°44' 4" N	18°9' 39" E	43°55' 10" N	18°21' 26" E	φ43°49'27" λ18°16'42"	20,5 km	17,0 km	Sarajevska regija
5.	OPĆINA ILIJAS	308,5 km ²	140,1 km	43°53' 53" N	18°12' 56" E	44°7' 18" N	18°36' 59" E	φ44°0'40" λ18°26'9,5"	25,0 km	32,1 km	Sarajevska regija
6.	OPĆINA NOVI GRAD	47,3 km ²	46,8 km	43°49' 15" N	18°15' 18" E	43°54' 54" N	18°22' 59" E	φ43°52'14" λ18°19'24"	10,4 km	10,3 km	Sarajevska regija
7.	OPĆINA NOVO SARAJEVO	9,2 km ²	18,5 km	43°50' 10" N	18°22' 12" E	43°52' 39" N	18°24' 59" E	φ43°51'23" λ18°23'34'	4,6 km	3,7 km	Sarajevska regija
8.	OPĆINA STARI GRAD	49,4 km ²	49,5 km	43°49' 34" N	18°25' 15" E	43°57' 58" N	18°31' 20" E	φ43°53'57" λ18°27'56'	15,6 km	8,2 km	Sarajevska regija
9.	OPĆINA TRNOVO	339,5 km ²	120,4 km	43°35' 14" N	18°10' 17" E	43°44' 51" N	18°37' 58" E	φ43°40'38" λ18°22'43'	17,9 km	37,4 km	Sarajevska regija
10.	OPĆINA VOGOŠĆA	71,7 km ²	56,4 km	43°52' 21" N	18°17' 28" E	43°58' 56" N	18°27' 2" E	φ43°55'36" λ43°55'36'	12,2 km	12,8 km	Sarajevska regija

a, λ-geografska dužina

Geomorfološke karakteristike terena

Br.	Kanton Općina	Nagibi terena u %							Orijentacija terena u %				
		0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	> 50%	0-45%	ravan	sjever	istok	zapad	jug
1.	KANTON SARAJEVO	15,0	16,0	19,4	18,3	13,4	17,9	76 %	8,8%	34,1	12,5	11,9	32,7
2.	OPĆINA CENTAR	12,7	18,0	17,7	15,0	12,0	24,6	69,5 %	6,8%	27,7	6,6	17,2	41,7
3.	OPĆINA HADŽIĆI	11,1	15,3	20,4	20,7	15,2	17,3	75,8 %	5,7%	40,1	13,8	13,0	27,4
4.	OPĆINA ILIDŽA	37,4	18,0	17,1	12,6	7,7	7,2	89,4 %	28,0%	28,8	13,3	7,8	22,1
5.	OPĆINA ILIJAS	14,6	18,8	19,2	16,4	11,9	19,1	75,3%	7,2%	35,3	12,3	13,6	31,6
6.	OPĆINA NOVI GRAD	36,5	15,9	21,4	15,6	7,1	3,5	93,7 %	22,8%	18,3	8,1	11,4	39,4
7.	OPĆINA NOVO SARAJEVO	40,7	18,9	20,4	13,2	5,0	1,8	96,4 %	25,1%	25,4	7,6	9,5	32,4
8.	OPĆINA STARI GRAD	7,0	18,4	25,4	19,2	11,7	18,3	76,4 %	3,9%	36,2	7,3	11,9	40,7
9.	OPĆINA TRNOVO	8,1	13,2	19,3	21,3	16,6	21,5	70,8 %	4,2%	34,6	13,2	10,6	37,4
10.	OPĆINA VOGOŠĆA	9,6	13,2	16,5	18,3	16,3	26,1	66,1 %	4,2%	27,3	14,3	12,9	41,3

Klimatske karakteristike

OSNOVNI METEOROLOŠKI PODACI (Kanton SARAJEVO Općina..CENTAR. Meteorološka stanica Bjelave)

Višegodišnji niz. **Višegodišnji niz:1991-2010. godina**

Parametar	Srednji broj dana sa kišom > 0,1 mm	Srednji broj dana sa snijegom > 0,1 mm	Srednji broj vedrih dana	Srednji broj oblačnih dana	Srednji broj dana sa maglom	Srednji broj dana sa sniježnim pokrivačem			Srednji broj dana sa minimalnom temperaturom < 0,0°C	Srednji broj dana sa maks. temperaturom < 0,0°C	Maks. visina sniježnog pokrivača (cm)	Srednja mjesečna i godišnja temperatura zraka u °C	Srednja mjesečna i godišnja količina padavina u mm
						>10cm	>30cm	>50cm					
I	8	11	4	15	5	7	1	0,4	22	8	75	0,2	68
II	8	11	5	12	1	9	1	0,2	19	4	59	1,4	64
III	12	9	4	12	0,3	3	1,0	0,4	12	1	64	5,5	66
IV	18	3	4	12	0,2	0,4			3		28	9,9	78
V	17	0,3	3	10	0							14,9	74
VI	15	0,1	6	8	0,1							18,4	90
VII	12		9	5	0							20,1	78
VIII	13		9	6	0							20,0	65
IX	14		6	9	0,1							15,0	99
X	13	2,0	5	11	2	0,3			2		23	10,9	98
XI	13	6	3	15	3	2	0,5		9	1	40	5,9	97
XII	10	11	3	17	6	7	1,0	0,5	21	8	90	0,9	95
God.suma	153	53	61	132	18	29	5,0	2	88	22			972
Max.(cm)											107		
God.sred.												10,3	

Klimatske karakteristike

Kanton Sarajevo, Općina Ilidža - Meteorološka stanica Butmir)

Višegodišnji niz: 1961-1990. godina

Parametar	Srednji broj dana sa kišom > 0,1 mm	Srednji broj dana sa snijegom > 0,1 mm	Srednji broj vedrih dana	Srednji broj oblačnih dana	Srednji broj dana sa maglom	Srednji broj dana sa sniježnim pokrivačem			Srednji broj dana sa minimalnom temperaturom < 0,0°C	Srednji broj dana sa maks. temperat. < 0,0°C	Maks. visina sniježnog pokrivača (cm)	Srednja mjesečna i godišnja temperatura zraka u °C	Srednja mjesečna i godišnja količina padavina u mm
						>10cm	>30cm	>50cm					
I	7	10	2	16	12	11	4	2	27	11	100	-2,1	71
II	8	8	3	14	7	9	4	0,7	21	4	78	0,8	71
III	10	7	4	13	3	3	0,5	0,1	16	1	55	4,9	74
IV	13	3	3	11	2	0,2			5		18	9,4	72
V	13	0,1	3	9	3				0,1		5	14,1	79
VI	13		3	8	4							17,0	86
VII	10		7	6	3							18,8	72
VIII	10		7	6	6							18,3	75
IX	10		4	8	11				0,3			14,8	71
X	10	0,6	3	10	13				5		5	9,8	80
XI	11	4	2	14	10	2	0,2		14	2	43	4,5	100
XII	9	9	1	19	14	8	2	0,4	25	10	70	-0,6	91

God.suma	124	42	42	134	88	33	11	3	113	28		9,1	942
Max.(cm)											107		

Klimatske karakteristike

Kanton Sarajevo Općina Trnovo - Meteo stanica Bjelašnica

Višegodišnji niz: 1961-1990. godina

Parametar	Srednji broj dana sa kišom > 0,1 mm	Srednji broj dana sa snijegom > 0,1 mm	Srednji broj vedrih dana	Srednji broj oblačnih dana	Srednji broj dana sa maglom	Srednji broj dana sa sniježnim pokrivačem			Srednji broj dana sa minimalnom temperaturom < 0,0°C	Srednji broj dana sa maks. temperaturom < 0,0°C	Maks. visina sniježnog pokrivača (cm)	Srednja mjesečna i godišnja temperatura zraka u °C	Srednja mjesečna i godišnja količina padavina u mm
						>10cm	>30cm	>50cm					
I	1	14	5	15	24	30	27	23	31	27	284	-6,4	78
II	1	15	4	16	24	28	27	25	28	25	295	-6,5	83
III	2	15	4	17	25	31	29	28	29	22	303	-4,4	84
IV	5	14	3	15	22	29	27	23	24	11	283	-1,2	80
V	13	7	2	13	22	19	13	9	10	2	240	3,8	88
VI	16	2	2	12	22	2	0,6	0,4	3	0,4	68	7,2	110
VII	13	0	6	9	20				1	0	2	9,5	84
VIII	12	0	7	8	19				1		4	9,6	99
IX	11	2	8	10	19	0,3	0,0	0,0	4	0,8	28	6,8	96

X	10	4	7	13	22	3	0,6	0,1	12	4	57	2,8	118
XI	7	11	5	15	23	12	5	3	22	12	91	-1,6	110
XII	3	14	5	15	25	26	22	17	30	23	167	-4,9	83
God.suma	94	98	58	158	267	180	151	129	195	127			1113
Max.(cm)											303	1,2	

Klimatske karakteristike

Kanton Sarajevo Općina Centar - Meteorolaška stanica Bjelave

Višegodišnji niz:1991-2010. godina

Vjetar

Pravac	N	NNE	NE	ENE	E	ESE	SSE	S	SSW	SW	WSW	W	WNW	NW	NNW	C
Čestina u %	1,6	1,1	1,4	3,9	10,2	21,0	3,5	3,9	3,2	2,7	6,4	7,6	12,2	6,3	5,2	5,8
Sr.brz. u m/s	1,7	1,3	1,6	2,1	2,3	2,3	1,3	3,0	1,6	1,4	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4	

Dužina trajanja sisanja sunca (sati)

mje-sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. suma
sred.	82	107	146	146	199	235	252	233	170	146	88	56	1860
min.	134	175	188	250	265	303	305	291	242	231	149	93	2626
max.	38	60	90	103	110	139	200	170	89	80	32	10	1121

Relativna vlažnost vazduha (%)

mje-sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. sum.
pro-sjek	77	72	66	66	66	67	66	67	73	74	76	80	71
min.	69	65	57	57	59	57	54	53	61	61	65	75	61

Klimatske karakteristike

Kanton Sarajevo Općina Ilidža - Meteorološka stanica Butmir

Višegodišnji niz: 1961-1990.

Vjetar

Pravac	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	C
Čestina u %	5,5	2,6	3,8	9,1	9,7	4,7	9,1	12,3	43,2
sr.brz. u m/s	2,2	2,0	1,9	2,5	2,7	2,1	2,1	2,3	

Dužina trajanja sijanja sunca (sati)

mje-sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. suma
sred	50	80	122	145	187	200	238	205	153	125	73	35	1613

.													
min.	25	32	62	80	113	130	175	131	106	72	28	4	958
max.	104	185	174	225	272	256	306	301	268	199	128	97	2515

Relativna vlažnost vazduha (%)

mje-sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. sum.
pro-sjek	85	80	74	71	71	74	72	73	78	80	83	87	77
min.	79	71	66	60	60	64	58	62	65	73	73	80	68

Klimatske karakteristike

Kanton SARAJEVO Općina TRNOVO – Meteorološka stanica Bjelašnica

Višegodišnji niz: 1961-1990.

Vjetar

Pravac	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	C
Čestina u %	26,9	11,1	4,0	2,5	16,0	24,0	4,3	5,4	5,8
sr.brz. u m/s	7,8	6,2	4,4	4,4	8,6	8,3	4,7	4,9	

Dužina trajanja sisanja sunca (sati)

mje-sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. suma
sred.	91	83	110	127	163	170	232	220	177	149	97	83	1702
min.	24	33	45	50	85	109	132	104	95	41	17	35	770
max.	208	182	167	198	226	225	339	306	286	246	193	141	2717

Relativna vlažnost vazduha (%)

mje-sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. sum.
prosjek	85	88	88	88	85	85	81	80	82	83	84	85	85
min.	55	72	69	76	75	77	69	65	61	67	67	66	68

Klimatske karakteristike

Kanton Sarajevo   Općina Centar – Meteorološka stanica Bjelave

Višegodišnji niz: 1991-2010.

Mjesečne vrijednosti količine padavina (l/m²)

mje-sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. sum.
sred	68	64	66	78	74	90	78	65	99	98	97	95	972
max	161	175	138	140	111	182	140	173	258	211	172	294	2155
min	18	14	2	19	42	23	18	7	19	1	35	42	240

Snježni pokrivač- srednji broj dana sa sniježnim pokrivačem

mje sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. sum
≥10 cm	7	9	3	0,4					0	0,3	2	7	29
≥30 cm	1	1	1,0	0							0,5	1	5
≥50 cm	0,4	0,2	0,4									0,5	2

Klimatske karakteristike

Kanton Sarajevo   Općina Ilidža   Meteo stanica - Butmir

Višegodišnji niz: 1961-1990.

Mjesečne vrijednosti količine padavina (l/m²)

mje- sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. sum.
sred	71	71	74	72	79	86	72	75	71	80	100	91	942
min	5	11	8	9	23	11	6	10	9	0	32	4	128

max	158	210	167	116	187	177	184	219	165	257	208	234	2282
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------

Snježni Pokrivač- Srednji broj dana sa sniježnim pokrivačem

mje sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. sum
≥10 cm	11	9	3	0,2							2	8	33
≥30 cm	4	4	0,5								0,2	2	11
≥50 cm	2	0,7	0,1									0,4	3

Klimatske karakteristike

Kanton ..SARAJEVO... Općina...CENTAR. Meteo.stanica...BJELAŠNICA....

Obrazac br. 4.3.3.

Višegodišnji niz. **Višegodišnji niz: 1961-1990.**

Nosilac: Federalni metereorološki zavod

Mjesečne vrijednosti količine padavina (l/m²)

mje- sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. sum.

sred	78	83	84	80	88	110	84	99	96	118	110	83	1113
min	10	17	13	21	12	49	7	6	8	0	27	5	175
max	178	232	214	166	210	219	222	205	211	313	231	189	2590

Snježni pokrivač- Srednji broj dana sa sniježnim pokrivačem

mje sec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	god. sum
≥10 cm	30	28	31	29	19	2			0,3	3	12	26	180
≥30 cm	27	27	29	27	13	0,6			0,0	0,6	5	22	151
≥50 cm	23	25	28	23	9	0,4			0,0	0,1	3	17	129

Geološke karakteristike terena

Br.	Kanton Općina	Stabilnost terena %			Zone klizišta (broj)			Zone seiz- mičnosti po MCS	Mineralne sirovine			Podzemne vode			
		ST	UST	NT	Evide ntira no	Aktiv na	Sanir ano		metali	nemetali	Perspekt. nalazišta	pitke	mine ralne	term alne	term omin eraln
1.	KANTON SARAJEVO	81,36	12,06	6,58	1124	415	85	6;7 i 8° MCS	Mn, Hg, Pb-Zn	Ugalj, Glina, Krečnjak, Dolomit, Ukrasni kamen	Metala, Glina, Krečnjak, Dolomit PV, TMV	DA	DA	DA	DA
	OPĆINA				169	83	27	7°MCS							

2.	CENTAR	52%	24%	24%					NEMA	NEMA	NEMA	NE	NE	NE	
3.	OPĆINA HADŽIĆI	84,8	13,5	1,7	54	22	5	7°MCS	NE	Krečnjak, Dolomit	Dolomit, PV	DA	NE	NE	NE
4.	OPĆINA ILIDŽA	84,1	14,2	1,7	25	9		7°MCS	NE	Glina, Dolomit	TMV, PV, Glina	DA	DA	DA	DA
5.	OPĆINA ILIJAŠ	84,5	10,5	5,0	146	48	7	6° i 7°MCS	Mn,Hg Pb-Zn	Ugalj, Krečnjak	Metala, PV, TMV	DA	DA	DA	DA
6.	OPĆINA NOVI GRAD	55,8	17,0	27,2	189	44	18	7°MCS	NEMA	Glina	NEMA	NE	NE	NE	NE
7.	OPĆINA NOVO SARAJEVO	42,6	29,5	27,9	83	26	11	7°MCS	NEMA	NEMA	NEMA	NE	NE	NE	NE
8.	OPĆINA STARI GRAD	72,7	12,6	14,7	131	51	8	7°MCS	NEMA	Ukrasni kamen	PV	DA	NE	NE	NE
9.	OPĆINA TRNOVO	88,0	9,3	2,7	112	34	2	7° i 8°MCS	NEMA	Krečnjak	NEMA	NE	NE	NE	NE
10.	OPĆINA VOGOŠĆA	60,1	10,2	29,7	215	98	7	6° i 7°MCS	NEMA	NEMA	NEMA	NE	DA	NE	NE

Legenda skraćena: ST–Stabilan teren, UST–Uslovnostabilan teren, NT–Nestabilan teren *Uz ovu tabelu obavezno je dostaviti podatke u vektorskom obliku u Državnom koordinatnom sistemu; PV-podzemne vode, TMV-pitke, termalne, mineralne i termomineralne vode, Mn-mangan; Hg-živa; Pb-ZN-olovo i cink.

Mineralna nalazišta

Br.	Kanton Općina	Utvrđene rezerve	Eksploatacion polja Vrsta miner.sirovine		Mogućnost korištenja površina nad podzemnim kopovima Aktivnost-odobrenja	Deponije jalovine Bušotine podzemne termalne, termomineralne i pitke vode	Eksploataciona polja planirana za sanaciju i rekultivaciju
			Površinski kopovi	Podzemni kopovi			
1.	KANTON SARAJEVO		21	1			

3.	OPĆINA HADŽIĆI		K.Hadžići-Dolomit K.Zovik -Dolomit K.Ormanj-Dolomit K.Plješevac-Dolomit K.Presadla-Dolomit K.Batalovo br.-Dolo.	Površin Površin Površin Površin Površin	Aktivan-ima odobrenje Aktivan-nema odobrenje Neaktivan Aktivan- ima odobrenje Neaktivan Neaktivan	BS-1(CocaCola) Binježevo(Teloptik)-pitka	Eksploatacija Sanacija i rekultivacija Eksploatacija Eksploatacija Sanacija i rekultivacija Sanacija i rekultivacija
4.	OPĆINA ILIDŽA		K.Puhovik-Dolomit K.Zobov Do-Dolomit K.Vinjage-Dolomit K.Duboki Do-Dolom. G.Rapailo-Glina K.Igman-Dolomit	Površin Površin Površin Površin Površin Površin	Neaktivan Aktivan-ima odobrenje Aktivan-ima odobrenje Aktivan-ima odobrenje Aktivan-ima odobrenje Aktivan-ima odobrenje	-IB-2(Terne) -Vilenac(Teloptik)-pitka -Hoteli Ilidža-termominer -„Lječilište Ilidža“- termomineralna voda -Terme Ilidža-pitka voda -Ilidžanski dijamant-pitka	Eksploatacija Eksploatacija Eksploatacija Eksploatacija Eksploatacija-proširenje Sanacija i rekultivacija
5.	OPĆINA ILIJAS		K.G.Misoča-Krečnja K.Vrela Čevlj-Krečnj R.G.Čevljanov-Mang K.Visojevići-Krečnja K.Vukinjača-Krečnja K.D.Misoča-Krečnja R.Breza-Mrki ugalj	Površin Površin Površin Površin Površin Površin Podze m	Aktivan-nema odobrenje Aktivan-nema odobrenje Neaktivan Aktivan-ima odobrenje Neaktivan Neaktivan Početak ekspl-ima odobrenj		Sanacija i rekultivacija Sanacija Sanacija Eksploatacija Sanacija i rekultivacija Sanacija i rekultivacija ?
6.	OPĆINANOVIGRAD					Gradska deponija	
8.	OPĆINA STARI GRAD		K.Brusulje-Krečnjak K.Lapišnica-Krečnja	Površin Površin	Neaktivan Aktivan	B-1,B-2,B-3 (Sarajevska Pivara)	Sanacija i rekultivacija Sanacija i rekultivacija
9.	OPĆINA TRNOVO		K.Presjenica	Površin	Neaktivan		Sanacija i rekultivacija

2. Stanovništvo

Demografija

Statistički podaci o broju stanovnika, gustini naseljenosti i starosnoj strukturi za 2011. i 2012. godinu dati su u sljedećoj tabeli:

Broj stanovnika, gustina naseljenosti i starosna struktura

		Gustina st/km ²	Ukupno		0-14		15-64		preko 65	
			broj	%	broj	%	broj	%	broj	%
Stari Grad	201 1	827,0	42.539	100, 0	6.716	15, 8	28.679	67, 4	7.144	16,8
	201 2	821,4	42.220	100, 0	6.527	15, 5	28.598	67, 7	7.095	16,8
Centar	201 1	2.111,3	69.673	100, 0	10.30 1	14, 8	46.430	66, 6	12.94 2	18,6
	201 2	2.095,6	69.156	100, 0	9.710	14, 0	46.488	67, 2	12.95 8	18,7
Novo Sarajev o	201 1	7.432,7	73.584	100, 0	10.16 6	13, 8	48.737	66, 2	14.68 1	20,0
	201 2	7.449,3	73.748	100, 0	10.25 2	13, 9	48.797	66, 2	14.69 9	19,9
Novi Grad	201 1	2.656,7	125.39 5	100, 0	20.31 4	16, 2	86.605	69, 1	18.47 6	14,7
	201 2	2.657,8	125.44 7	100, 0	19.19 8	15, 3	87.567	69, 8	18.68 2	14,9
Grad	201 1	2.199,0	311.16 1	100, 0	47.49 7	15, 3	210.45 1	67, 6	53.21 3	17,1
	201 2	2.194,8	310.57 1	100, 0	45.68 7	14, 7	211.45 0	68, 1	53.43 4	17,2
Ilidža	201 1	418,8	60.060	100, 0	11.78 7	19, 6	39.549	65, 8	8.724	14,5
	201 2	421,3	60.417	100, 0	10.65 8	17, 6	40.766	67, 5	8.993	14,9
Vogošća	201 1	326,0	23.470	100, 0	4.740	20, 2	15.597	66, 5	3.133	13,3
	201 2	353,5	25.450	100, 0	4.711	18, 5	17.270	67, 9	3.469	13,6
Hadžići	201 1	83,2	22.705	100, 0	4.570	20, 1	15.258	67, 2	2.877	12,7
	201 2	83,3	22.731	100, 0	4.250	18, 7	15.549	68, 4	2.932	12,9
Ilijaš	201 1	61,3	18.928	100, 0	4.400	23, 2	11.765	62, 2	2.763	14,6

	201 2	61,8	19.102	100, 0	4.173	21, 8	12.090	63, 3	2.839	14,9
Trnovo	201 1	7,2	2.433	100, 0	198	8,1	1.531	62, 9	704	28,9
	201 2	7,3	2.473	100, 0	171	6,9	1.577	63, 8	725	29,3
Kanton Sarajevo	201 1	343,5	438.75 7	100, 0	73.19 2	16, 7	294.15 1	67, 0	71.41 4	16,3
	201 2	345,1	440.74 4	100, 0	69.65 0	15, 8	298.70 2	67, 8	72.39 2	16,4

Prema procjenama Kanton Sarajevo u 2012. godini ima 440.744 stanovnika što je za 1% više u odnosu na prošlu godinu kada je u Kantonu živjelo 438.757 stanovnika.

3. Privreda

U okviru svojih redovnih aktivnosti na izradi „B“ faze – Izmjena i dopuna Prostornog plana Kantona Sarajevo za period od 2003. godine do 2023. godine (čija je izrada u toku, a koji se radi u granicama cjelovitog obuhvata Kantona Sarajevo) Zavodu pristižu zahtjevi koji se odnose na promjenu namjene površina definisanih važećom planskom dokumentacijom, a upućeni od strane subjekata planiranja.

Zavodu za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, kao Nosiocu izrade prostorno-planske dokumentacije, od strane nadležnih organa i službi kantonalnog, gradskog i lokalnog nivoa, tokom 2012. godine upućeno je 48 zahtjeva koji se odnose na namjenu „Privreda“.

Što se tiče izrade Provedbeno-planske dokumentacije u čijem obuhvatu veći dio površine ima osnovnu namjenu „Privreda“ , u 2012. godini, donesen je Regulatorni plan PDI „Bosna“.

U cilju sagledavanja dostignutog nivoa razvoja Kantona Sarajevo data je procjena društvenog proizvoda ukupno (GDP) i po stanovniku (GDP/pc), kao i osnovni indikatori razvijenosti.

U Kantona Sarajevo ostvaren je ukupni društveni proizvod (GDP) od 5.769.583 hiljada KM i GDP/pc od 13.151 KM. Općine pokazuju velike razlike u stepenu razvijenosti mjereno GDP/pc. Općina Centar mjereno ovim pokazatelem je najrazvijenija, čiji je GDP/pc 2,3 puta veći od ostvarenog na nivou Kantona, a najmanje ostvaren je u općini Ilijaš.

U narednoj Tabeli 1. dati su osnovni indikatori razvijenosti po općinama i Kantonu Sarajevo.

Tabela 1. GDP, zaposlenost i nezaposlenost

	GDP u 000 KM 2011.	GDP/pc u KM	Zaposleni XI 2012.	Nezapo. XI 2012.	Radna snaga XI 2012.	Stepen zaposl u %	Stopa nezaposl u %
Stari Grad	669.816	15.757	9.966	6.814	16.780	23,6	40,6
Centar	2.126.983	30.528	40.355	8.025	48.380	58,4	16,6
Novo Sa	1.385.402	18.827	25.321	9.131	34.452	34,3	26,5
Novi Grad	844.206	6.732	22.397	20.182	42.579	17,9	47,4
Ilidža	414.648	6.904	17.714	11.622	29.336	29,3	39,6
Vogošća	127.583	5.436	4.020	5.441	9.461	15,8	57,5
Hadžići	143.532	6.322	3.618	5.715	9.333	15,9	61,2
Ilijaš	47.844	2.528	2.319	5.411	7.730	12,1	70,0
Trnovo	9.569	3.933	438	534	972	17,7	54,9
Kanton Sarajevo	5.769.583	13.151	126.148	72.875	199.025	28,6	36,6

Napomena: Federalni zavod za statistiku ne radi obračun Bruto društvenog proizvoda za kantone, odnosno općine. Federalni zavod za programiranje uradio je procjenu za 2011. godinu. FZS još nije objavio podatke za XII mjesec 2012. po općinama.

Na području Kantona Sarajevo krajem 2012. bilo je 126.148 zaposlenih, dok je nezaposlenih bilo 72.875. Posmatrano po općinama koncentracija radnih mjesta je najveća u općini Centar, u kojoj radi 32% ukupno zaposlenih u Kantonu Sarajevo, a najmanja je u općini Trnovo gdje 438 zaposlenih ili 0,3%.

Najviše nezaposlenih je evidentirano u općini Novi Grad 22.397 (27,7%) i u općini Ilidža 11.622 (15,9%), što je 43,6% ukupno nezaposlenih u Kantonu Sarajevo.

U općini Ilijaš je evidentirana i najveća stopa nezaposlenosti radne snage.

U Tabeli 2. dat je nivo razvijenosti općina u 2012. godini u odnosu na Kanton Sarajevo.

Tabela 2. Nivo razvijenosti općina Kantona Sarajevo, 2012.

Općina	Kanton Sarajevo = 1,00			Indeks razvijenosti	Rang
	GDP/pc	Stepen zap.	Stopa nezap.		
1. Stari Grad	1,20	0,82	1,10	1,04	3
2. Centar	2,30	2,04	0,45	1,58	1
3. Novo Sarajevo	14,3	1,20	0,72	1,12	2
4. Novi Grad	0,51	0,62	1,29	0,81	8
5. Ilidža	0,52	1,02	1,08	0,88	5
6. Vogošća	0,41	0,55	1,57	0,85	6
7. Hadžići	0,48	0,56	1,67	0,90	4
8. Ilijaš	0,19	0,42	1,91	0,84	7

9. Trnovo	0,30	0,62	1,50	0,80	9
Kanton Sarajevo	1,00	1,00	1,00	1,00	

U Kantonu Sarajevo najrazvijenija je općina Centar, iza koje slijede općine Novo Sarajevo i Stari grad. Visok prosječan rang kao i rang prema indeksu razvijenosti upućuju na nerazvijenost općina i njihove prostorne neiskorištenosti. To ukazuje da izgradnju novih kapaciteta treba usmjeravati na općine van gradskog područja.. U općinama Ilidža, Hadžići, Vogošćai Ilijaš nastaviće sa infrastrukturnim opremanjem industrijskih zona što je i predviđeno Nacrtom Programa JIKS 2013-2015.

Tabela 3. GDP po km²površine općina i Kantona Sarajevo.

Općina	Površina (ha)	GDP (000.KM)	GDP/km ² (000 KM)		GDP općina u Kantonu (%)
			ukupno	GDP/ km ² /kanton	
Stari Grad	49,7	669.816	13.002	2,88	11,6
Centar	32,9	2.126.983	62.369	14,25	36,9
Novo Sarajevo	9,2	1.385.402	145.275	30,96	24,0
Novi Grad	47,3	844.206	17.218	3,96	14,6
Ilidža	136,8	414.648	2.924	0,64	7,2
Vogošća	71,7	127.583	1.717	0,79	2,2
Hadžići	272,8	143.532	508	0,12	2,5
Ilijaš	308,6	47.844	150	0,03	0,8
Trnovo	339,5	9.569	22	0,0004	0,2
Kanton Sarajevo	1.268,5	5.769.583	4.391	1	1

Kada se posmatraju kvalitativni pokazatelji iskorištenosti zemljišta ostvareni bruto domaći proizvod po km² za Kanton Sarajevo je 4.391 hiljada KM.

Najveći je u općini Novo Sarajevo i iznosi 145.275 hiljade KM, što je oko 31 puta više od prosjeka Kantona (Tabela 3.).

U općini Centar GDP po km²je veći od prosjeka za preko 14 puta i iznosi 62.369 hiljada KM.

Ove dvije općine generiraju najveći GDP što je i logično s obzirom na strukturu privrede i zaposlenost. Po ostvarenom Bruto društvenom proizvodu po km² slijedi općina Novi Grad i općina Stari Grad.

Tabela 4 . Zaposleni po km2 površine općina i Kantona Sarajevo

Općina	Površina	Broj zaposl. XI 2012	Broj zaposlenih / km2		Zaposleni općina u Kantonu (%)
			zap/km2	zap/km2 kanton	

Stari Grad	49,7	9.966	201	2,02	7,9
Centar	32,9	40.355	1.227	12,34	32,0
Novo Sarajevo	9,2	25.321	2.752	27,69	20,1
Novi Grad	47,3	22.397	474	4,76	17,8
Ilidža	136,8	17.714	129	1,13	14,0
Vogošća	71,7	4.020	56	0,56	3,2
Hadžići	272,8	3.618	13	0,13	2,9
Ilijaš	308,6	2.319	8	0,08	1,8
Trnovo	339,5	438	1	0,01	0,3
Kanton Sarajevo	1.268,5	126.148	99,4	1,3	100

Broj zaposlenih po km² najveći je u općini Novo Sarajevo (2.752 zaposlena), a najmanji je u općini Trnovo gdje po km² nisu zaposlena ni 2 čovjeka,

Kada se posmatra broj zaposlenih po sektorima privređivanja najveće učešće je tercijarnih djelatnosti 44,8%. (Tabela 5.)

Tabela 5. Broj zaposlenih po sektorima privređivanja

Sektor	Broj zaposlenih	Učešće sektora u %
I	1.378	1,1
II	23.578	18,7
III	56.498	44,8
IV	44.694	35,4
Ukupno	126.148	100,0

U Studiji Privrednih djelatnosti II faza decidno su navedena opšta opredjeljenja razvoja privrede Kantona Sarajevo, strateški sektori, kao i njihov prostorni razmještaj po općinama Tabela 6.

Razvojem navedenih strateških sektora i mogućnosti koje pruža nova ekonomija u Kantonu Sarajevo trebao bi se postići ekonomski razvoj, odnosno unapređenje aktivnosti u privredi uz iskorištavanje potencijala prostora.

Tabela 6. Strateški sektori

Strateški sektori	Prostorni razmještaj po općinama
bankarstvo, finansijske, projektantske, konsalting i druge slične usluge	Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad
trgovina, posebno spoljna trgovina	Novo Sarajevo i Novi Grad; uz izgradnju većih tržnih centara i skladišnih prostora u općinama: Ilidža, Hadžići i Vogošća
industrija, posebno podpodručja ekonomski i ekološki prihvatljiva (farmaceutska, prehrambena, elektronska, optička,	Industrijske zone općina: Novo Sarajevo i Novi Grad; uz izgradnju proizvodnih kapaciteta u industrijskim zonama u

nekonvencionalna proizvodnja hrane, itd.)	općinama: Ilidža, Hadžići, Vogošća i Ilijaš
zdravstvo – visokodiferencirane zdravstvene usluge	Centar, te općine Ilidža i Trnovo
obrazovanje – permanentna edukacija	Sve općine
turizam i komplementarne usluge	Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad, te općine: Trnovo i Ilidža.
informacione tehnologije, nauka i istraživanje	Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad, tehnološki parkovi npr. Hadžići
kreativna ekonomija	Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad, Hadžići, Trnovo
saobraćaj	Sve općine
građevinarstvo	Novi Grad, Ilidža, Hadžići, Ilijaš
nekretnine	Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad

U Studiji Nova ekonomija i razvoj privrede Kantona Sarajevo: dijagnoza stanja i potrebne aktivnosti za budućnost, istaknuto je između ostalog, da se struktura raspoloživih resursa može najbolje unaprijediti ako je intervencija kantona u skladu sa komparativnim prednostima koje određuje struktura raspoloživih faktora, a ključni faktori trebaju biti znanje i poduzetništvo.

Prepoznatljivost konkurentskih prednosti treba vezivati:

- a) za strukturu privrede (automobilska, prehrambena, proizvodnja organske hrane, prerada metala i drveta, elektroindustrija, turizam, informacione tehnologije i servisi, investicioni radovi u inozemstvu, projektiranje i inženjering i drugi servisi,
- b) za raspoloživost resursa i sposobnosti (ljudski resursi, tradicija, prirodni uvjeti, know-how, tradicija, univerzitet i drugi elementi napredne infrastrukture),
- c) za faktore diferenciranja (cijena, dizajn, asortiman, specifičnosti ponude, marketing, branding i druge elemente poslovnog koncepta, strategija i operacija kompanija) i
- d) klasterizacija djelatnosti (koja pruža mogućnosti suradnje među firmama).

4. Stanovanje i stambena izgradnja

Na području Kantona Sarajevo procjena je da je u 2010. godini bilo 184.097 stambenih jedinica sa ukupnom površina stambenog fonda od 11,636.038 m², što je iznosilo 26,65 m² po stanovniku Kantona. U Kantonu Sarajevo u 2011. godini završena je izgradnja novih 673 stanova, ukupne stambene površine 36.418m², što u 2011. godini čini 184.770 stambenih jedinica sa ukupnom površinom od 11,674.456 m², odnosno 26,61 m² po stanovniku.

U 2011. godini u izgradnji je 871 stanova sa površinom od 42.608 m².

Najtezivnija usmjerena stambena izgradnja evidentirana je na općinama: Ilidža, Ilijaš, Novi Grad Sarajevo, Vogošća i Hadžići. I dalje je evidentna bespravna individualna stambena izgradnja. Naselja formirana izgradnjom bespravnih stambenih objekata saobraćajno su teško dostupna, neopremljena komunalnom i društvenom infrastrukturom i bez urbanog identiteta.

5. Društvena infrastruktura

Predškolskog obrazovanja i vaspitanja na području Kantona Sarajevo u 44 objekata raspolažu sa korisnom površinom od 18.726 m². U ustanovama predškolskog obrazovanja i vaspitanja u 2010. godini je smješteno je 3.445 djece, odnosno 12 % od ukupnog broja djece predškolskog uzrasta (0-6 godina). Od ukupnog broja djece smještene u predškolske ustanove 2.420 djece (70%) smješteno je u objektima JU „Djeca Sarajeva“, a 1.025 djece (30%) u objektima privatnog sektora.

Mrežu osnovnih škola čini 86 javnih ustanova redovnog osnovnog obrazovanja, 5 ustanova za specijalno osnovno obrazovanje djece sa smetnjama u psihičkom i tjelesnom razvoju, i 5 ustanova za osnovno muzičko/glazbeno i baletsko obrazovanje.

Škole redovnog osnovnog obrazovanja u 2010/2011. školskoj godini pohađa 40.367 učenika u 1.907 odjeljenja.

Površina učioničkog prostora redovnih i specijalnih osnovnih škola ukupno iznosi 201.256 m².

U Kantonu Sarajevo u 2010/2011. školskoj godini u 35 školama za redovno srednje obrazovanje pohađa 18.341 učenik. Nastava se izvodi u 803 odjeljenja. Ukupan prostorni kapacitet škola srednjeg obrazovanja iznosi 123.579 m² korisne površine. Površina učioničkog prostora srednjih škola iznosi 6,7m² po učeniku.

Visokoškolskih ustanova u 2011/2012 školskoj godini ima 34 sa ukupno upisanim brojem studenata 33.435, a od toga 27.472 redovnih studenara. Ukupna korisna površina radnog prostora visokoškolskih ustanova iznosi 189.598 m².

Zdravstvena zaštita na području Kantona raspolaže sa 294.266 m² korisnog prostora, od čega je 76,4% čine kapaciteti stacionarnih ustanova, a 23,6% kapaciteti vanbolničkih zdravstvenih ustanova, privatni zdravstveni sektor pruža usluge primarne i specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite. Na području Kantona evidentiran je znatan broj privatnih ustanova: 33 poliklinike, 92 ljekarske ordinacije, 139 stomatoloških ordinacija, 3 medicinska i 15 zubotehničkih laboratorija i 99 apoteka u 2010. godini. Upoređujući prostorne kapacitete vanbolničke zdravstvene zaštite u Državnom sektoru (domovi zdravlja i njihovi punktovi, zavodi i instituti, apoteke i dr.) i vanbolničke kapacitete u privatnom sektoru, evidentno je da privatni sektor ima učešće veće od 35%.

Na području Kantona Sarajevo, prema podacima iz 2010. godine, registrovano je 27.302 korisnika socijalne zaštite po kategorijama, što u odnosu na ukupan broj stanovnika iznosi 6,3%. Ukupan broj korisnika socijalne zaštite koji su koristili više od jednog oblika socijalne pomoći i socijalne zaštite u 2010. godini iznosi 49.650, što znači da je svaki deveti stanovnik Kantona obuhvaćen nekim od vidova socijalne zaštite. Najveći broj korisnika socijalne zaštite se odnosi na kategorije: nezaposlena lica, lica ugrožena porodičnom situacijom, ratni vojni invalidi i porodice poginulih boraca itd.

6. Poljoprivredno zemljište i šume i šumska zemljišta

Po osnovu Ugovora sa Ministarstvom prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo urađena je, od strane Poljoprivredno-prehrambenog fakulteta Univerziteta u

Sarajevu, Studija „Novelacija Studije upotrebne vrijednosti zemljišta za područje Kantona Sarajevo za potrebe izrade Prostornog plana Kantona Sarajevo za period 2003. do 2023.godine“ (Sarajevo, mart 2012.godine). Cilj izrade ove Studije je ažuriranje podataka Studije „Studija upotrebne vrijednosti zemljišta na području Kantona Sarajevo za potrebe izrade Prostornog plana za period 2003. do 2023. godine“ – II faza (Zavod za agropedologiju, Sarajevo 2005.godine) tj. dobijanje kvalitetnijih podataka korištenjem digitalnih ortofoto snimaka, radom na kartama u manjem mjerilu kako bi se imao bolji uvid u nastale promjene u prostoru i izvršila preciznija diferencijacija površina odnosno namjena.

Navedeni podaci su se, kroz Izmjene i dopune Prostornog plana Kantona Sarajevo za period 2003.-2023.godine - „B“ faza, koristili i za preciziranje površina u namjeni „poljoprivredno zemljište“ i „šume i šumska zemljišta“ - faza „Analiza i ocjena stanja, ciljevi i ocjena mogućnosti“.

7. Kulturno – historijsko i prirodno naslijeđe

Za Postojeće stanje „B“ faze Izmjena i dopuna Prostornog plana Kantona Sarajevo u segmentu prirodnog naslijeđa razmatrana su prirodna područja za koja je donesen pravni akt o zaštiti. Izmjene i dopune se baziraju na „Studiji kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo“, Studio Urbing d.o.o. (septembar 2009.), a nužno je i usaglašavanje sa Prostornim planom Federacije Bosne i Hercegovine, čija opredjeljenja kao Plana višeg reda se moraju uvažavati posebno kad je riječ o planinskom masivu Bjelašnice, Igmana, Treskavice, Visočice i Rakitnice.

Zaštićeni pejzaž Bijambare

U pogledu aktivnosti u obuhvatu ZP „Bijambare“, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša KS je tražilo izdavanje urbanističke saglasnosti za rekonstrukciju postojećeg Planinarskog doma Bijambare koji se nalazi u nukleusu zaštićenog područja i njegovu prenamjenu u Edukacioni centar.

Na osnovu inicijative Općine Ilijaš za izmještanje Nacionalnog spomenika nekropole stećaka „Mramorje“ u Čevljanovićima sa lokaliteta pored magistralnog puta M-18 na lokaciju unutar obuhvata ZP „Bijambare“, urađen je od strane Kantonalnog zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa „Elaborat izmještanja stećaka“. Katastarski operat Općine Ilijaš je izvršio cijepanje parcele na kojoj je predviđeno smještanje stećaka, a Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika je preuzela obavezu da izvrši izmjenu Odluke koja se odnosi na nekropolu u Čevljanovićima, u smislu novih katastarskih podataka o parceli na koju treba izmjestiti stećke.

Zaštićeni pejzaž Trebević

Nakon što je urađen Elaborat „Valorizacija prirodnih vrijednosti područja Trebević“, konstatovano je da Elaboratom definisana granica razmatranja područja Trebevića prelazi tačno preko jame Kazani, na što je skrenuta pažnja Ministarstvu prostornog uređenja i zaštite okoliša KS, obzirom da postoji inicijativa za podizanje spomen obilježja na Kazanima. Nakon održanog sastanka o radnoj verziji Zakona o proglašenju ZP „Trebević“, istaknute su primjedbe na nedostatke Zakona o proglašenju područja zaštićenim, čije donošenje prethodi donošenju Odluke o pristupanju izradi Prostornog plana područja posebnih obilježja Zaštićenog pejzaža „Trebević“.

Zaštićeni pejzaž Bentbaša

U pogledu područja Bentbaše, u toku su aktivnosti na izradi Elaborata zaštite područja, utvrđivanju granica obuhvata i zona zaštite, što sve prethodi donošenju Zakona o zaštiti. Za navedeno područje je karakteristično preplitanje zona zaštite nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine sa zonama zaštite prirodnog naslijeđa. Bitno je skrenuti pažnju na postojeće i planirane saobraćajnice, čije se postojanje mora uzeti u obzir prilikom razmatranja područja Bentbaše.

Urbano područje Grada Sarajeva

Naslijeđe u obuhvatima koji podliježu izradi provedbene dokumentacije se tretira na način da se tokom izrade planova, od Kantonalnog Zavoda za zaštitu traže podaci o evidentiranom i zaštićenom naslijeđu, kako bi se dobra na adekvatan način tretirala kroz provedbeni dokument.

Za potrebe izmjena i dopuna Prostornog plana Kantona Sarajevo neophodno je izvršiti usklađivanje granica Gradskog jezgra i Historijskog područja Sarajeva. Ustanovljavanje i usaglašavanje obuhvata navedenih cjelina vrijednog graditeljskog naslijeđa je neophodno jer se u ranijim studijama, prostorno-planskoj i drugoj dokumentaciji pojavljuju različite površine obuhvata.

8. Saobraćaj i veze

Mreža cesta ili puteva i ulica današnjeg Kantona Sarajevo nije na adekvatan način pratila urbani razvoj Kantona. Ovo se posebno odnosi na područja u kojima je, u manjoj ili većoj mjeri, prisutna pojava neplanske izgradnje. Ovakav sličan zaključak se može donijeti, nažalost, i za sektor javnog prevoza putnika na području Kantona, ali i za željeznički i zračni saobraćaj.

Slijedom ovoga sistem saobraćaja je na području Kantona Sarajevo u pojedinim segmentima i prostornim cjelinama dostigao kapacitet. Uvažavajući navedeno, već duži vremenski period u toku su aktivnosti na rješavanju konstatovanih problema.

U toku 2012. godine nije bilo realizacije završetka građevinskih radova u segmentu primarne putne i ulične mreže Kantona, odnosno nije završen niti jedan od projekata koji su u toku. Nastavljene su već započete aktivnosti na realizaciji pojedinačnih projekata primarnih gradskih saobraćajnica.

Njihovom realizacijom omogućiti će se eliminacija "uskih saobraćajnih grla" u funkcioniranju primarne putne i ulične mreže Kantona, bolje povezanje pojedinih područja i općina u Kantonu Sarajevo, a time i ušteda goriva i smanjenje negativnih efekata koje proizvodi saobraćaj po okoliš.

Preduzete ili nastavljene aktivnosti u 2012. godini za saobraćaj:

- Južna longitudinala prva etapa – dionica od Nulte do Četvrte transverzale, završene aktivnosti na pripremi projektne dokumentacije, u toku rješavanje imovinsko-pravnih odnosa za izdavanje odobrenja za građenje,
- I transverzala - dionica od Željezničke stanice do tunela Kobilja glava, završene aktivnosti na pripremi projektne dokumentacije, u toku rješavanje imovinsko-pravnih odnosa za izdavanje odobrenja za građenje,
- Gradski autoput – dionica Građevinski fakultet-Pofalići, u toku je izrada izvedbenog projekta i usaglašavanje sa izvedbenim projektom I transverzale,

- XII transverzala - dionica od cca 100 m prije Stupske petlje do granice entiteta sa kompletiranjem Stupske petlje, završene aktivnosti na pripremi projektne dokumentacije, u toku rješavanje imovinsko-pravnih odnosa za izdavanje odobrenja za građenje,
- IX transverzala – dionica od ulice Džemala Bijedića do naselja Boljakov potok, završena izrada izvedbenog projekta, u toku usaglašavanje sa LOT 2c. – dionica Gradske brze ceste Butila – Briješće – Boljakov potok, sa vezom do ulice Safeta Zajke u Boljakovom potoku ,
- „A“ Transverzala – dionica od X do XII transverzale, završena izrada izvedbene projektne dokumentacije,
- Sarajevska obilaznica LOT 1. – dionica autoputa na koridoru Vc, Jošanica – Butila, u toku završna faza izvođenja,
- Sarajevska obilaznica LOT 2. – dionica autoputa na koridoru Vc, Butila – Briješće, sa vezom do ulice Safeta Zajke u Boljakovom potoku i dionica XII transverzale od Briješća do cca 100 m prije Stupske petlje, u toku izvođenje,
- Sarajevska obilaznica LOT 3. – dionica autoputa na koridoru Vc, Butila – Vlakovo, sa vezom od petlje Vlakovo do Mostarskog raskršća, završena izrada izvedbenog projekta, u toku rješavanje imovinsko-pravnih odnosa za izdavanje odobrenja za građenje.

U sektoru javnog prevoza putnika na području Kantona i zračnog saobraćaja na području Kantona nije bilo aktivnosti koje su karaktera relevantnog za ovaj izvještaj.

U sektoru željezničkog saobraćaja u prošloj godini je uređena i prezentirana „Studija remonta željezničke pruge na sekciji Podlugovi-Sarajevo na željezničkom koridoru Vc“.

9. Hidrotehnika

Snabdijevanje vodom i zaštita izvorišta

Radi dugoročnog rješavanja vodosnabdijevanja u Kantonu Sarajevo, 1999. godine su, uz potporu Kuvajtskog fonda, ispitani budući zahtjevi, te izrađen Master plan i Studija izvodljivosti, a 2006g je usvojen i Prostorni plan KS za period 2003-2023g.

U oba dokumenta preporuke su za I-u fazu: izgradnja vodozahvata na rijeci Bosni (koji je u međuvremenu izveden i pušten u funkciju) , zamjena starih cjevovoda u cilju smanjenja gubitaka i izgradnja neophodnih rezervoara vode, a u II-oj fazi izgradnja višenamjenskog vodoprivrednog sistema Crna Rijeka.

Ograničeni kapaciteti postojećih izvorišta ne ostavljaju mogućnost budućeg razvoja vodovodnog sistema bez velikih ulaganja.

Za dugoročno osiguranje potrebnih količina vode, koje se na temelju današnje potrošnje od 3,0 m³/s procjenjuju do kraja planskog perioda na cca 5,0 m³/s, neophodno je izvršiti smanjenje gubitaka, proširenje vodovodnog sistema ,te osiguranje novih količina vode , što iziskuje sredstva od cca 300 miliona KM i to u slučaju da se izabere najjeftinija od tri varijante sistema Crna Rijeka.

Evidentni gubici u vodovodnoj mreži, kao i velik broj neregistrovanih potrošača, ukazuju na značajne rezerve raspoloživih količina pitke vode u sistemu.

Za ilustraciju ovog problema navodimo da je prema najnovijim podacima KJKP „VIK“, registrovano cca 16 500 bespravnih potrošača i izgrađeno cca 150 km bespravnih cjevovoda.

Aktivnosti na realizaciji višenamjenskog vodoprivrednog sistema „Crna Rijeka“, prema dostupnim informacijama potpuno su zaustavljene, tako da će, sigurno za duži vremenski period, racionalno korištenje sada raspoloživih količina pitke vode biti jedini izlaz za iole korektno vodosnabdijevanje.

Proširenje vodovodnog sistema potrebno je ostvariti: povećanjem rezervoarskog prostora, izgradnjom novih pumpnih stanica, izgradnjom potisnih cjevovoda i primarnih distribucionih cjevovoda, kao i izradnjom sekundarne distributivne mreže za nova naselja. Nažalost, kod nas je opšti trend nesrazmjernog povećanja područja snabdijevanja i proširenja distribucione mreže, a da to nije „pokriveno“, adekvatnim primarnim sistemom. Za ilustraciju navodimo da je u 2012-oj godini na području koje snabdijeva KJKP „VIK“, izvedeno i rekonstruisano cca 22km cijevi različitih profila od čega je cca 3km rekonstrukcija, a 19km predstavlja izgradnju novih cjevovoda i to najvećim dijelom za Rakovicu, Dobroševiče i Jošanicu.

Vlada Kantona preko resornih ministarstava, KJKP „VIK“, i općina vode čitav niz aktivnosti na izgradnji novih i rekonstrukciji postojećih cjevovoda koji ne zadovoljavaju po profilu ili vrsti cijevi (zamjena azbestcementnih cjevovoda).

U općini Novi Grad izgrađeni su i stavljeni u funkciju rezervoari Reljevo i rezervoar Donji Mihaljevići. Izgrađen je i potisni cjevovod, te pumpna stanica Donji Mihaljevići. Ovaj sistem riješava problem vodosnabdijevanja šireg područja Dobroševiča, odnosno naselja na lijevoj obali r. Bosne.

Riješeni su problemi sa eksproprijacijom lokacije za r. Briješće, koji je od izuzetnog značaja za poboljšanje uslova vodosnabdijevanja svih padinskih naselja na potezu od Buča Potoka do Zabrdā. Početak gradnje je planiran za sljedeću godinu.

Neophodno je pristupiti opremanju novih naselja tehnički korektnom vodovodnom mrežom, jer je značajan zaostatak opremanja hidrotehničkom infrastrukturom u odnosu na urbani razvoj pojedinih dijelova Kantona.

Ovo se odnosi čak i na neka naselja sa usvojenom provedbeno-planskom dokumentacijom koja nisu adekvatno opremljena hidrotehničkom infrastrukturom. Ovo je najizraženije u općinama Novi Grad i Ilidža.

Pri ovome treba imati u vidu da je prvo neophodno obezbijediti značajna sredstva za izgradnju elemenata primarnog vodovodnog sistema, te pod hitno vrlo ozbiljno pristupiti realizaciji svih potrebnih radova na smanjenju gubitaka u vodovodnom sistemu.

Treba naime ozbiljno shvatiti činjenicu da u dužem vremenskom period, osim smanjenja gubitaka, nema mogućnosti uvođenja značajnijih količina vode u sistem.

Zahtjevi za vrlo značajnim povećanjem područja vodosnabdijevanja iz centralnog sistema u poslijeratnom periodu, koji su kontinuirano u porastu, mogu dovesti do vrlo ozbiljnih poremećaja u snabdijevanju, čak i u najužim centralnim dijelovima. Nešto od ovih poremećaja je već vidljivo u najužem centru.

Zbog toga je urgentno potrebno napraviti plan i program realizacije i obezbjeđenja sredstava za realizaciju projekta Crna Rijeka, jer su zahvatima iz rijeke Bosne, u postojećem stanju, iscrpljene i posljednje mogućnosti za uvođenje iole značajnijih količina vode u centralni sistem.

Osim ovoga neophodno je ozbiljno nastaviti 2005g. započete aktivnosti na izradi projektne dokumentacije za obezbjeđenje vodosnabdijevanja u općini Trnovo, neovisno od centralnog vodovodnog sistema (primarno za područje sportsko-rekreacionog centra

Bjelašnica).Prema raspoloživim informacijama nakon urađenog idejnog rješenja vode se određene aktivnosti u tom pravcu,ali vrlo usporeno.

Zaštita postojećih i potencijalnih izvorišta sa sanitarnog aspekta, kroz donošenje ili noveliranje odluka o zaštiti , predstavlja jedan od najbitnijih zadataka u ovoj oblasti,a ujedno je to i zakonska obaveza prema važećoj regulativi u oblasti voda.

U skladu sa tim bitno je istaknuti da je u julu 2010g. počela konkretna izrada elaborata pod nazivom,,Istražni radovi i definiranje obuhvata i granica zaštitnih zona u svrhu donošenja Odluke o zaštiti izvorišta vode za piće Sarajevsko Polje,,. Ugovoreni rok (juli 2011) je već značajno prekoračen ,ali bi u 2013-oj taj elaborat definitivno morao biti gotov.

Ovo je izuzetno značajan projekat za definisanje čitavog niza aktivnosti u predmetnom prostoru.

10. Odvodnja otpadnih i oborinskih voda i uređenje vodotoka

Osnovni preduslov za daljni razvoj ovog sistema u Kantonu je stavljanje u funkciju centralnog uređaja za prečišćavanje otpadnih voda. Ovo ujedno predstavlja i jedan od ključnih uslova urbanog razvoja koje jedan glavni grad treba da ispunjava.

Na osnovu izrađenog neophodnog dijela projektne dokumentacije u 2010-oj je odobren kredit Međunarodne banke za obnovu i razvoj ,a sredstva će biti usmjerena na rekonstrukciju dijela objekata za mehaničko prečišćavanje (prvi stepen prečišćavanja) ,a dio sredstava će se koristiti i za sanaciju kolektora.Ove aktivnosti idu svojim tokom zahvaljujući kontiniranim sredstvima iz tog kredita ,a obezbjeđen je i dio sredstava iz IPA fondova Evropske unije.

Konačnom realizacijom ovog projekta bi se omogućilo prečišćavanje otpadnih voda Sarajeva i kontrolisano ispuštanje prečišćenih voda u recipijent rijeku Bosnu u tačno propisanom obimu i propisanog kvaliteta efluenta. Primarni cilj realizacije ovog projekta je zaštita vodotoka Bosne, pošto se ispuštanje otpadnih voda vrši u njenom gornjem toku.

Kolektori za otpadne vode na području 3 gradske općine (Stari Grad, Centar i Novo Sarajevo) uz pravilno održavanje hidraulički zadovoljavaju potrebe za duži planski period,što predstavlja bitnu olakšavajuću činjenicu kod opremanja naselja (potrebna je samo sekundarna kanalizaciona mreža i eventualno produženje kolektora (napr.Jagomirski kolektor).

Za dalji razvoj ostalih gradskih općina i Ilidže neophodno je izvršiti rekonstrukciju Hadžičkog i Rajlovačkog kolektora za otpadne vode. Ostale općine u Kantonu imaju značajan zaostatak u opremljenosti komunalnom hidrotehničkom infrastrukturom,kako primarnom tako i sekundarnom.

Opremanje urbanih, posebno padinskih područja, primarnom i sekundarnom mrežom za odvodnju oborinskih voda predstavlja preduslov daljeg urbanog razvoja, pogotovo imajući u vidu pojavu čitavog niza klizišta na području Kantona za čiju je stabilizaciju neophodno izvršiti odvodnju podzemnih i površinskih voda.

Regulacija i uređenje vodotoka u svrhu zaštite urbanog područja od velikih voda, predstavlja bitan preduslov koji zahtijeva kontinuirana ulaganja. Mora se konstatovati da se ovaj problem ne može rješavati minimalnim saniranjem nastalih šteta. Bez obzira što ovakvi radovi zahtijevaju značajna sredstva činjenica je da je veliki dio KS zaštićen od poplava jer je izvedena regulacija vodotoka i zaštita od stogodišnjih voda, tako da se moraju uložiti napor da se zaštiti preostalo područje, a radi se uglavnom o dijelovima općina Ilidža i Novi Grad. U 2013-0j će započeti radovi na regulaciji r. Bosne.

Kontinuiran rad na zaštiti kvaliteta i kvantiteta voda u skladu sa evropskim standardima je neophodan, kako bi se obezbijedilo i provođenje usvojenih zakona o zaštiti okoliša.

Izgradnja, odnosno aktiviranje uređaja za prečišćavanje otpadnih voda izvan granica Kantona (Pale i Trnovo) također su vrlo bitni za dobar status vodotoka Miljacke i Željeznice na području Kantona, a i šire u slivnom području rijeke Bosne.

Općina Trnovo uložila je značajne napore i sredstva za izgradnju kanalizacione mreže i lokalnih uređaja za prečišćavanje.

U ovom smislu vodi se više aktivnosti u skladu sa Akcionim planom Izmjena i dopuna KEAP-a iz juna 2010g.

Treba istaknuti da je nakon duže rekonstrukcije u 2010g. pušten u funkciju uređaj u Trnovu koji je na teritoriji Federacije.

Kao generalni zaključak može se reći da u predmetnoj oblasti nema ozbiljnijih prirodnih ograničenja, a svi stečeni ograničavajući faktori mogu se eliminisati uz obezbjeđenje značajnih sredstava, dugotrajan, kontinuiran, dobro planski osmišljen stručan rad te, naravno, striktno poštivanje zakonske i prostorno-planske regulative u ovoj oblasti.

10. Energetika

Osnovni preduslov za daljni razvoj elektroenergetskih sistema je primjena globalnih principa elektroenergetske opskrbe KS definisanih u PP KS 2003-2023.g.

Razvoj elektroenergetike na području Kantona Sarajevo u 2012.g., uvažavajući demografski i privredni razvoj, te status grada kao političkog, kulturnog i urbanog centra države Bosne i Hercegovine zasnovano na aktuelnim pokazateljima energetske analize postojećih i novih potrošača električne energije, a kroz proširenje i rekonstrukciju postojećih i izgradnju novih elektroenergetskih kapaciteta. U tom smislu osnovni pravci razvoja definisani su kroz slijedeće aktivnosti, koje su u toku:

Proširenje kapaciteta transformatorskih stanica:

- TS 110/10(20) kV Sarajevo 11 (Stari Grad), 2 x 31,5 MVA, u funkciji od 2010.g.
- TS 110/10(20) kV Sarajevo 2 (Velešići), 2 x 20 MVA.
- TS 110/35/20 kV Sarajevo 1 (Blažuj), 2 x 31.5 MVA.
- TS110/20 kV Ilijaš 1 x 20 MVA-prva faza.
- TS 110/10(20) kV Sarajevo 10 (Reljevo), 2 x 31,5 MVA
- TS 110/35/20 kV Sarajevo 12 (Grbavica), 2 x 31.5 MVA.
- TS 110/10 kV Nišići 2 x 20 MVA.
- nova TS 110/10(20) kV Sarajevo 6 (Betanija), 2 x 31,5 MVA
- nova TS 110/10(20) kV Otes za postojeće i planirane potrošače urbanog područja Centra Ilidža.
- nove TS 110/10(20) kV Gladno Polje 2 x 20 MVA.
- nove TS 110/10(20) kV Semizovac, 2 x 20 MVA.
- rekonstrukciju i proširenje TS 400/110/10(20) kV Sarajevo 10 (Reljevo) zbog postojećih i novih potrošača.
- izgradnja DV 400 kV Sarajevo 10 – Mostar 4, DV 400 kV Sarajevo 10 – Sarajevo 20
- izgradnja DV 110 kV Sarajevo 10 – Sarajevo 20, DV 110 kV Sarajevo 5 – Pale, DV 110 kV Sarajevo 14 – Sarajevo 20, DV 110 kV Sarajevo 15 – Sarajevo 20, DV 110 kV Sarajevo 1 – Sarajevo 20, DV 110 kV Sarajevo 18 – Sarajevo 20 u cilju podizanja sigurnosti napajanja, u odnosu na planirano opterećenje do 2023. godine.
- izgradnja malih hidroelektrana MHE Vogošća 1, MHE Vogošća 2 i MHE Vogošća 3, korištenjem niza na glavnom vodotoku rijeke Vogošća za potrebe PRETISA.
- izgradnja fotonaponskih elektrana snage do 150 kW (Mrkovići)

Ovi pravci su podloga za Idejna rješenja elektroenergetske infrastrukture.

Telekomunikaciona mreža

Označava prijenosne sisteme i u slučajevima na koje se to odnosi, opremu za komutiranje i usmjeravanje poziva, te druga sredstva koja omogućavaju prijenos signala putem žice, optičkih kablova, radijskim ili bilo kojim drugim elektromagnetnim putem, uključujući ali se ne ograničavajući na satelitske mreže kao i fiksne i mobilne zemaljske mreže.

Godišnji izvjestaj o stanju prostora i provođenju Prostornog plana faze telekomunikacione infrastrukture ćemo analizirati kroz odgovarajuće segmente, a to su:

Komunikacijske tehnologije (fiksne telekomunikacije, mobilne komunikacije, podatkovne komunikacije). Tokom 2012. godine je evidentiran značajan broj zahtjeva za rekonstrukciju postojeće i izgradnju nove telekomunikacione mreže (kablovski komunikacioni sistemi, kablovska kanalizacija, optički kablovi, pristupna i distributivna tk. mreža), a koji su podnošeni od strane javnih (BHTelecom d.d. Sarajevo, JP Hrvatske telekomunikacije d.d. Mostar, HT Mostar) i privatnih operatera (Telemach d.o.o. Sarajevo, M&H Company d.o.o. Sarajevo). Lokacijski gledano, najveći broj zahtjeva je podnesen na područjima općina: Centar, Ilidža, Ilijaš i Stari Grad. Razvoj mobilnih komunikacije je nastavljen izgradnjom novih GSM baznih stanica, gdje je opet najveći

broj zahtjeva podnesen od strane javnih operatera (BHTelecom d.d. Sarajevo, HT Mostar), ali je primjećen i određeni broj zahtjeva od strane privatnih operatera (T3 d.o.o. Sarajevo). Zavod je podržao izgradnju GSM baznih stanica sa pripadajućim antenama manjih dimenzija (cca 3-5 metara) u urbanim područjima, prije svega na postojećim objektima poslovne namjene, dok je na granicama i izvan urbanog područja Kantona Sarajevo dopuštena izgradnja GSM baznih stanica sa samostojećim antenskim stubovima većih dimenzija. Uzimajući u obzir konstantan razvoj telekomunikacionih tehnologija ali paralelno i zahtjeva za širokopojasnim uslugama, može se očekivati nastavak trenda rekonstrukcije postojeće infrastrukture, prije svega zamjene postojeće pristupne i distributivne mreža (kablova sa bakarnom jezgrom) sa kablovskom kanalizacijom (PEHD, PVC cijevi) i optičkim kablovima. Sa stanovišta mogućnosti daljeg razvoja u segmentu komunikacionih i informacionih tehnologija očekivan je daljni razvoj širokopojasnih usluga koristeći različite medije, dovođenje optike do rezidencijalnih korisnika, daljni razvoj mobilnih komunikacija baziranih na 3G mobilnim mrežama, kao i konvergencija postojećih mreža i racionalizaciju postojeće infrastrukture.

Informacijske tehnologije (računarske komunikacije, informacijski sistemi). Sa prostornog aspekta računarske komunikacije i informacioni sistemi nemaju posebno značenje, jer se takva infrastruktura nalazi prvenstveno unutar objekata.

Radio televizija (televizija, radio, CaTV), **pošta** (klasična pošta, novčani promet, hibridna pošta). Sa prostornog aspekta su interesantni i zaštitni koridori radio relejnih veza:

- RTV dom – Trebević
- RTV dom – Čubren
- RTV dom – Hum
- Hum – Trebević
- Hum – Lisac
- Hum – Lisin
- Hum – Bjelašnica
- Hum – Bukovik

Nabrojane koridore je sa prostornog aspekta potrebno očuvati i u slučaju planiranja objekata u njihovoj neposrednoj blizini potrebno je tražiti saglasnost Radio televizije Bosne i Hercegovine. Sa aspekta mogućnosti razvoja segmenta radio televizije, potrebno je istaknuti preuzetu obavezu naše zemlje, uvođenja digitalne zemaljske televizije (Završni akti sporazuma Ženeva 2006. GE06), a koji za cilj imaju uvođenje potpunog digitalnog zemaljskog radiodifuznog emitovanja do 17. juna 2015. godine. Nakon 17. juna 2016. godine analogni plan prestaje važiti, a vrijedit će samo digitalni plan, tako da je u narednom periodu moguće očekivati zahtjeve za rekonstrukciju i postavljanje novih objekata u cilju ispoštovanja preuzetih obaveza. Tokom 2012. godine u Zavodu nisu evidentirani zahtjevi za izgradnjom novih radiorelejnih objekata za ovaj segment.

Gasni sistem

Osnovni pravci razvoja gasnog sistema definisani su kroz slijedeće aktivnosti, koje su u cjelosti ili djelimično realizirane u 2012. godini:

- Izrada 36 idejnih i 13 glavnih projekata projektata distributivnih gasnih mreža
- Izgradnja distributivnih gasnih mreža , na 6 lokacija, u dužini od 5.127 m, što podrazumijeva izgradnju novih mreža, umrežavanje i izmještanje, u skladu sa planskim opredjeljenjima.
- Realizacija gasnog prstena p= 3(4) bar na lokalitetima Blažuj, Hadžići i Rakovica.

- Podržavanje razvoja novih privrednih kapaciteta, koji koriste zemni gas u proizvodnji.
- Sanacija i rekonstrukcija gasnih mreža, kroz opremanje lokacija za gradnju objekata.
- Inteziviranje aktivnosti na podizanju energetske efikasnosti gasnog sistema.

Centralni toplifikacioni sistemi

Razvoj centralnog toplifikacionog sistema definisan je kroz aktivnosti koje omogućavaju da se osiguraju pretpostavke za organizovanje pouzdanog, modernog, efikasnog i profitabilnog sistema u obezbjeđenju funkcije javnog gradskog grijanja. Nosioc osnovnih aktivnosti je KJKP "Toplane" Sarajevo, kao niz drugih vlasnika malih postrojenja, koja su u funkciji opskrbe toplotnom energijom pripadajućih objekata stanovanja, društvene infrastrukture i privrednih objekata.

U toku 2012. godine realizirane su aktivnosti na uvođenju mjerenja utroška toplotne energije kod različitih tipova potrošača, kako bi se ostvarile uštede, a time i smanjenja emisije polutanata iz ložišta, što doprinosi povećanju kvaliteta okoliša. Kroz tekuća i investiciona održavanja sistema centralnog grijanja, izvršene se sanacije i rekonstrukcije dijelova toplovoda, vrelovoda, toplotnih podstanica, kotlovskih postrojenja, u cilju dostizanja što višeg nivoa kvaliteta opskrbe potrošača toplotnom energijom i snižavanju troškova proizvodnje, transporta i distribucije, te povećanjem energetske efikasnosti u skladu sa direktivama EU.

Takođe se pristupilo istraživanjima mogućnosti i opravdanosti korištenja OIEiK za proizvodnju električne i toplotne energije.

Tečna goriva

Nabavka i distribucija ovih vrsta energenata se odvija na dosada ustaljen način, bez nekih vidljivih pomaka u smislu poboljšanja uslova nabavke i korištenja istih.

Čvrsta goriva

Čvrsta gorive imaju trend povećanja potrošnje, a distribucija istih se vrši preko, različitih isporučioaca pojedinačnih isporuka, tako da se ne može ustanoviti kolika je njihova stvarna zastupljenost u energetsom bilansu KS.

Posebno je važno naglasiti da se vodi kontinuirana aktivnost na harmonizaciji zakonske i tehničke legislative u BiH, u okviru aktivnosti zemalja jugoistočne Europe, kroz Energetsku zajednicu (liberalizacija energijskog tržišta u okviru Energetske zajednice zemalja JIE, kojoj je pristupila i BiH), tedjelovanje u pravcu realizacije provođenja direktive EC 2004

11. Zaštita i unaprijeđenje okoliša

Fond za zaštitu okoliša FBiH je možemo reći počeo sa funkcionisanjem krajem decembra 2009.god. imenovanjem Upravnog odbora Fond za zaštitu okoliša FBiH. Ovo je napokon stvorilo uslove da i kantonalni fondovi zaštite okoliša mogu da u punom kapacitetu funkcionišu. Skupština Kantona Sarajevo je usvojila Zakona o Fondu za zaštitu okoliša Kantona Sarajevo (decembar 2008.godine) te je došlo do mogućnosti uspostavljanja Fonda za zaštitu okoliša Kantona Sarajevo gdje se mogu očekivati značajna sredstva koja će

omogućiti uspostavu metoda i načina zaštite okoliša. Fond za zaštitu okoliša Kantona Sarajevo još uvijek nije uspostavljen (aktiviran), odnosno započeo sa radom. Ovo je bio jedan od prioritarnih ciljeva datih u Prostornom planu Kantona Sarajevo za period od 2003-2023. godine. Izrada SEA - Strateške procjene okoliša Kantona Sarajevo je završena, a završena je i usvojena u ovoj godini Uredba o strategijskoj procjeni plana i programa na okoliš, prema Programu Vlade Kantona Sarajevo.

Kontinuiranim praćenjem stanja kvaliteta zraka, može se konstatovati da je bolji u poređenju sa predratnim periodom, ali od početka izrade Prostornog plana do danas međutim stanje kvaliteta zraka nije se poboljšalo, već je narušeno prvenstveno usljed povećanja broja automobila i nedovoljnog broja i kapaciteta javnih garaža, te usljed zakrčenosti saobraćajnica i neadekvatne regulacije saobraćaja. I dalje je naglašen problem polutanta **čadi** čije prosječne godišnje koncentracije prelaze dozvoljene granične vrijednosti, a tokom zime zbog meteorološki uslova to prekoračenje je još više naglašeno. Ova prekoračenja su uglavnom prisutna na lokaciji otoka i Ilidža, tako da u 2010.godini ovom prekoračenju konstatovan i na mjernoj lokaciji Higijensku zavod u općini Centar. Analiza mjerenih rezultata koncentracija čađi pokazuje da na lokalitetu Higijenskog zavoda prosječne vrijednosti su ostale u istom nivou, međutim, na lokalitetima Otoke vidljivo je povećanje u odnosu na predhodne godine. Lokalitet Ilidže bilježi smanjenje u odnosu na 2009 ali trend je povećanja u odnosu na protekle godine. Međutim, mora se napomenuti da trend pogoršanja kvalitete zraka i u određenoj mjeri zbog prelaska građana na loženje uglja kao jeftinijeg energenta u odnosu na plin. Prisutan je porast jakih i u velikim koncentracijama mirisa prehrambene industrije i dr. pa do neugodnih mirisa koji se Primjećen je trend povećanja korištenja ugljeva za proizvodnju toplotne energije.

Završen je **Registra (katastar) emisije u zrak za područje Kantona Sarajevo za 2010.godinu**, u aprilu 2012 .godine predviđen planom i programom kantonalnog Ministarstva prostornog uređenja i zaštite okoliša za 2011. Godinu, kao nosioca izrade ovog projekta bio je CETEOR. Katastar emisije je velike važnosti i predstavljao bi značajan izvor podataka prilikom prostorno-urbanističkog planiranja te izdavanja okolinskih dozvola. Također je Ministarstva prostornog uređenja i zaštite okoliša putem CETEOR-a u decembru 2012. započelo sa izradom **Akcionog plana za smanjenje čestičnih tvari u zraku na području Kantona Sarajevo**.

Kvalitet vode rijeka na području Kantona Sarajevo je narušen prvenstveno u ljetnom periodu kada je bakteriološko stanje voda izuzetno loše. Tu je i problem nelegalnog odlaganja otpada uz riječna korita, kao i direktno bacanje u rijeke, industrijsko ispuštanje otpadnih voda bez tretmana, te problem kanalizacionih voda i septičkih jama. Prečištač otpadnih voda u Butilama još nije rekonstruiran i obnovljen. Urađene su sve pripremne radnje (projekti, priprema tendera) i očekuje se da će rekonstrukcija otpočeti već u prvim mjesecima naredne godine. Vlada Kantona Sarajevo je u završnoj fazi prihvatnja granta namijenjenog za finansiranje **Projekta otpadnih voda u Sarajevu** u iznosu od 7.572.000,00 eura koji joj je dodijeljen po osnovu Sporazuma o grantu Evropske komisije IPA između Bosne i Hercegovine i Međunarodne banke za obnovu i razvoj. Ova sredstva biće utrošena za rekonstrukciju prečištača otpadnih voda u Butilama u svrhu smanjenja zagađenosti vode iz rijeka Miljacke i Bosne te unapređenje efikasnosti mreže za prikupljanje otpadnih voda u Kantonu Sarajevo. Predpostavlja se da će od sredine naredne godine biti sve spremno za revitalizaciju prečištača u svim njegovim fazama. Veliki problem predstavljaju otpadne vode koje dolaze iz Istočnog Sarajeva i Pala. Prečištač otpadnih voda u općini Trnovo je ponovo u funkciji nakon izvršene rekonstrukcije postrojenja. U sklopu projekta rekonstrukcije

postrojenja izvršena je i rekonstrukcija 2.700 m kanalizacionog kolektora u Trnovu na koji su priključeni Tošići, Turovi, Godinja i naselje Trnovo. Značaj izgradnje ovog postrojenja ogleda se u zaštiti rijeke Željeznice, čije vode u području Ilidže prihranjuju izvorišnu zonu u Sarajevskom polju – Bačevo. Rekonstrukcija postrojenja i uređenje oko 2.700 metara kanalizacionog kolektora u Trnovu koštalo je 1.180.000 KM. Kroz projekt GEF Svjetska banka osigurala je 80 posto sredstava, dok je ostatak finansiralo Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Postrojenjem upravlja ViK, a odnedavno je sve kompjuterizirano. Međutim da bi rijeka Željeznica u potpunosti ostala čista potrebno je izmjestiti deponiju smeća u Krupcu, jer je ova rijeka proglašena rijekom prve kategorije jer se snabdijeva veliki broj stanovnika općine Trnovo. Usljed narušenog kvaliteta vode (povećanje broja bakterija) izvora Vrelo Bosne, pristupilo se čišćenju i detaljnom snimanju mogućih oštećenja i izvršeno sanjiranje kanalizacione mreže na planini Igman, kao jednom od mogućih uzroka ovog pogoršanja. Posljednji rezultati govore da se kvalitet vode ponovo poboljšao.

Kvalitet tla je nepromjenjen, a nije uspostavljen ni monitoring. Nisu uspostavljene deponije za zemljište, tako da velike količine zemlje i humusa nestaju u rijekama i na deponiji komunalnog otpada. Izražen je i dalje problem nekontrolisane gradnje na potencijalnim klizištima i nastajanja klizišta usljed iste.

Nivo buke u Kantonu Sarajevo ima tendenciju porasta. Uzroci povećanje nivoa buke (od 10-15 dBA) su industrijski pogoni, neravnine i rupe u asfaltu, neporavnati šahtovi, dotrajala i bučna vozila, motocikli, stari tramvaji, loše tračnice, vozila za odvoz smeća, avio saobraćaj, saobraćajane gužve, te građevinski i drugih javnih radova.

Propisi, projekti, programi i planovi doneseni u 2012. godini

- [Pravilnik o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka \('Službene novine FBiH' broj 1/12\).](#)
- Zakon o zaštiti od buke ('Službene novine FBiH' broj [110/12](#)),

12. Zaštita stanovništva i dobara

Područja gdje postoji opasnost od posljedica prirodnih i ljudskim djelovanjem izazvanih nepogoda:

Kanton	Kategorija miniranosti terena (ha)		
	I	II	III
Općina			
Centar	0	0	0
Hadžići	137,94	93,87	1.097,66
Ilidža	34,81	56,36	424,68
Ilijaš	820,27	149,72	2.067,38
Novi Grad	100,77	11,67	0,00
Stari Grad	38,67	45,89	64,91
Trnovo	724,73	1.189,34	882,54

Vogošća	298,11	46,51	266,93
Ukupno	2.155,30	1.593,36	4.804,10

Područja ugrožena minskim poljima

Veličina sumnjive površine za Kanton Sarajevo:

- Sumnjiva površina I kategorije (naselje i prostor uz naselje) iznosi 2155,30ha
- Sumnjiva površina II kategorije (livadske površine) iznosi 1593,36ha
- Sumnjiva površina III kategorije (šumski kompleksi) iznosi 4804,10ha

Procjene su da bi do 2019.god.,prema Akcionom planu i programu za implementaciju Strategije protuminskog djelovanja u BiH za period 2009-2019 godina,trebalo biti očišćeno ukupno 7.65 km² sumnjive površine I i II kategorije(naselje i prostor uz naselje), te ukupno 28.34 km² sumnjive površine III kategorije (šumski kompleksi), ukoliko bi se sve odvijalo planiranom dinamikom.

13. Komunalni objekti i površine

Odlagalište kućnog otpada

Odlaganje kućnog otpada u 2012.god.sa područja Kantona Sarajevo je vršeno na Sarajevsko odlagalište kućnog otpada - gradsku sanitarnu deponiju „Smiljevići“ - Buća potok.

Postojeće odlagalište obuhvata površinu od cca 60 hektara. Od toga je cca 30 hektara prostor na kome je moguće odlagati komunalni otpad dok je ostali prostor pod šumom, saobraćajnicama,građevinama i sl.

U pripremi je oko 10.000m² prostora za odlaganje.

Usluge odvoza i odlaganja na deponiju obavlja KJKP „Rad“.Količine otpada na godišnjem nivou su cca 180.000 tona komunalnog otpada i cca 80.000 tona inertnog materijala (zemlja + građevinski šut).Zemlja se koristi kao prekrivni materijal u tehnologiji zbrinjavanja komunalnog otpada u slojevima (30-50cm) prema „Glavnom projektu“,dok se građevinski šut koristi za pravljenje prilaznih puteva kroz odlagalište do mjesta za odlaganje.

Groblja

Sahranjivanje u 2012.god. uglavnom se vršilo na Komunalnim grobljima:

- „Vlakovo“- Općina Ilidža
- „Bare“ – Općina Centar,
- „Faletići“-Općina Stari Grad,
- „Kopišanj“-Općina Hadžići,
- lokalna mjesna groblja u Općini Trnovo, Ilijaš i Vogošća.

Usluge sahranjivanja obavljala su uglavnom pokopna društva „Pokop“, „Bakije“, „Jedileri“.

Pijace i tržnice

Snabdjevanje se u 2012.god. odvijalo na postojećim pijacama i tržnicama KJKP „Pijace i tržnice“: Markale, Telali, Ciglane, Hrasno, Alipašino polje, Dobrinja, Ilidža, Vogošća.

Usluge snabdjevanja vršilo je KJKP „Pijace i tržnice“-Sarajevo.

14. Studije za potrebe izrade Izmjena i dopuna Prostornog plana Kantona Sarajevo za period 2003.do 2023. godine

1. Studija „Perspektive razvoja komunikacija i veza na području Kantona Sarajevo“	Završena
2. Studija “Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe Kantona Sarajevo	Završena
3. Studija privrednih djelatnosti – II faza	Završena
4. Studija ranjivosti prostora	Završena
5. Studija “Funkcije centraliteta glavnog grada Države – II faza”	Završena
6. Studija „Strategijska procjena okoliša“ Kantona Sarajevo	
7. Izrada studije i nabavka softvera i opreme	Završena
8. Studija “Stabilnost terena Kantona Sarajevo”	Završena
9. Studija “Optimizacija energetske opskrbe Kantona Sarajevo	Završena
10. Studija stanovanja i stambene izgradnje u Kantonu Sarajevo- sociološka studija	
11. Studija inventarizacija stanja i izrada baze podataka pokrivenosti i načina korištenja zemljišta Kantona Sarajevo u GIS tehnologiji	Završena

Novelacija studije „Upotrebna vrijednost zemljišta“ je u toku, a njen završetak očekuje se do kraja 2011. godine.